

Opinnäytetyö (YAMK)

Sosiaali- ja terveysalan kehittäminen ja johtaminen

YSOTES17

2020

Selja Sillantaka

LASTENSUOJELUN KEHITTÄMINEN JA TOIMINTATAPOJEN YHTENÄISTÄMINEN

– toimintakäsikirjakirja Laitilan kaupungin
lapsiperheiden ja lastensuojelun palvelutehtäviin

OPINNÄYTETYÖ (YAMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaali- ja terveysalan kehittäminen ja johtaminen

2020 | 50+7

Ohjaaja Anne Rouhelo

Selja Sillantaka

LASTENSUOJELUN KEHITTÄMINEN JA TOIMINTATAPOJEN YHTENÄISTÄMINEN

- toimintakäsikirja Laitilan kaupungin lapsiperheiden ja lastensuojelun palvelutehtäviin yhtenäiset käytänteet toimintaa selkeyttämään

Opinnäytetyö toteutettiin Laitilan kaupungin lastensuojelun ja lapsiperheiden palvelujen yksikköön. Opinnäytetyön tarkoituksena oli tehdä näkyväksi lastensuojeluun ja sosiaalihuoltolain mukaisiin perhepalveluihin liittyviä työn prosesseja, lainsäädäntöä ja kirjaamista. Tavoitteena oli yhtenäistää kirjaamisen käytänteitä, sekä sopia yhteisistä toimintamalleista ja prosesseista yhdessä työyhteisön kanssa. Tavoitteena oli myös kehittää yksikön työntekijöiden perhetyön osaamista liittyen perhetyön eri muotoihin, kuten lastensuojelun tehostetun perhetyön ja sosiaalihuoltolain mukaisen perhetyön välillä.

Laadultaan projektia kuvastaa toiminnallinen opinnäytetyö ja toimintatutkimus. Opinnäytetyön tuotoksena syntyi toimintakäsikirja, joka sisältää asetettujen tavoitteiden mukaisia työn prosesseja ja malleja.

Toimintakäsikirjaa tehtiin erilaisissa ryhmämuotoisissa työpajoissa yhdessä yksikön työntekijöiden kanssa, sekä pienemmissä työryhmissä että yksilökeskusteluina. Projekti sisälsi paljon itsestä työskentelyä annettuihin materiaaleihin perehtyen. Toimintakäsikirjan toivottu runko ja sisältö oli pääasiassa ennalta annettu. Toimintakäsikirjan tietoperustana on lastensuojeluun ja sosiaalihuoltoon liittyvä lainsäädäntö, sekä sosiaalihuollon asiakastiedon arkistoinnin siirtyminen osaksi Kanta-palveluja. Projektin lopussa tehty toimintakäsikirjan käytettävyyssarviointi osoittaa, että toimintakäsikirja on työyhteisössä tarvittaessa käytössä ja se on selkeyttänyt kirjaamista.

Opinnäytetyö sisältää katsauksen lastensuojelun ja lapsiperhepalvelujen historiaan, keskeisiin kehittämiskohteisiin ja muutoksiin. Näitä ovat mm. systeemisen lastensuojelun toimintamalli, perhekeskusmalli ja sosiaalihuollon asiakastiedon arkistointi osaksi kantapalveluja. Osana opinnäytetyötä toteutui läheisen kaupungin sosiaalityöntekijän teemahaastattelu, jossa teemoina käsiteltiin lastensuojelun kriisiksi kutsutun ilmiön syitä sekä esitettyjä ratkaisuja siihen. Keskeisenä teemana haastattelussa oli myös toimeksiantajan tarpeista lähtien rakentaa haastattelun pohjalta lastensuojelun asiakkaan taloudellisen tuen malli yhdeksi toimintakäsikirjan malleista.

ASIASANAT:

Lastensuojelu, sosiaalipalvelut, lainsäädäntö, systeeminen, perhekeskusmalli, kirjaaminen,
Kanta-palvelut

MASTER'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Development and Management in Social and Health Care (Master's degree)

2020 | 50+7

Instructor Anne Rouhelo

Selja Sillantaka

DEVELOPING THE SERVICES FOR FAMILIES WITH CHILDREN

- Operational manual for the services duties of city of Laitila's child welfare services and family services

This thesis was conducted for the City of Laitila's Child Welfare and Family Services Unit. The purpose of this thesis was to highlight the work processes, legislation and recording work related to child welfare services and family services, as defined in the Social Welfare Act. The objective was to unify the recording practices and agree on shared operational models and processes together with the work community. Another goal was to develop the competence of the unit's personnel regarding the different forms of family work, such as Child Welfare Services' intensive family work and the family work defined in the Social Welfare Act.

The operational manual was compiled in various group-form workshops together with the unit's personnel, both in smaller working groups and through individual discussions. The project also included a great deal of independent working while reviewing the materials. The structure and content of the operational manual were mainly determined in advance. The theory of this thesis is based on the legislation related to child welfare services and social welfare as well as the transfer of social welfare services' client information archiving into the Kanta services, i.e. the digital services for the social welfare and healthcare sector. The operational manual's usability assessment, which was carried out at the end of the project, shows that the manual is used by the work community, when necessary, and has made recording practices clearer.

The thesis includes a review of the history of child welfare and services for families with children as well as their central development areas and changes. These include matters such as the operational model of systemic child welfare services, the family centre model and archiving the client information of social welfare services as a part of the Kanta services. A thematic interview with a social worker working in a nearby city was also carried out as a part of this thesis. The themes discussed were the underlying reasons behind the phenomena called the 'crisis of child welfare

services' and the solutions presented for this. Based on the client's needs, another central theme was also to refine, based on this interview, the financial support model of a child welfare client into one of the models presented in the operational manual.

KEYWORDS:

Child welfare, social services, legislation, systemic, family centre model, recording, Kanta services

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	8
2 LAPSIPERHEIDEN JA LASTENSUOJELUN PALVELUJEN KEHITTÄMISTRENDIT 1900-LUVULTA 2000-LUVULLE	9
2.1 Lastensuojelu 1900-luvulla	9
2.2 Lastensuojelu ja lapsiperheiden palvelut 2000-luvulla	11
3 LAINSÄÄDÄNNÖN JA TIETOJÄRJESTELMIEN UUDISTUKSET SOSIAALI- JA TERVEYSALALLA	18
3.1 Lainsäädäntö	18
3.2 Sosiaalihuollon sosiaalipalvelut ja palveluprosessit Kanta-palvelujen näkökulmasta	22
4 KEHITTÄMISEN KOHTEENA LASTENSUOJELUN JA PERHEPALVELUJEN PALVELUJA TUOTTAVA YKSIKÖ	24
4.1 Kehittämistarve ja nykytilan kuvaus	24
4.2 Toimintaympäristön ja organisaation kuvaus	25
4.3 Tavoite, tarkoitus ja tuotos	26
5 KEHITTÄMISPROJEKTIN TOTEUTTAMINEN	28
5.1 Metodina toiminnallinen opinnäytetyö ja toimintatutkimus	28
5.2 Kehittämismenetelminä työpajat ja dialogi	30
5.3 Tutkimusmenetelmänä haastattelu	31
5.4 Kehittämisprojektin eteneminen	32
6 KEHITTÄMISPROJEKTIN TUOTOS	37
6.1 Toimintakäsikirjan esittely	37
7 OPINNÄYTETYÖN ARVIOINTIA	46
7.1 Toimintakäsikirjan käytettävyyden arviointi	46
7.2 Eettisyys ja luotettavuus	47
7.3 Kehittämis ehdotukset	48
7.4 Pohdintaa	49
LÄHTEET	51

LIITTEET

- Liite 1. Perhetyön prosessilomake.
- Liite 2. Yksikön sosiaalityöntekijän kysely.
- Liite 3. Teemahaastattelu.
- Liite 4. Toimintakäsikirjan kansilehti.
- Liite 5. Toimintakäsikirjan sisällysluettelo.
- Liite 6. Toimintakäsikirjan liitteet ja kuvat.
- Liite 7. Toimintakäsikirjan käytettävyyden arviointikysely.

KUVAT

Kuva 1. Lastensuojelu ja perhepalvelut kaupungin organisaatiossa.	26
Kuva 3. Esimerkki preziesityksestä työyhteisölle.	35
Kuva 6. Yksikön henkilöstön ammattinimikkeet ja työnsisällöt kuvattuna toimintakäsikirjassa.	38
Kuva 7. Asian käsittelyn palveluprosessi kuvattuna toimintakäsikirjassa.	39
Kuva 8. Suunnitelmaan perustuvan perhetyön malli kuvattuna toimintakäsikirjassa. (THL, perhetyö)	41
Kuva 9. Sosiaalihuoltolain mukaisen työn malli Laitilassa.	42
Kuva 10. Lastensuojeluilmoituksen kirjaaminen lastensuojelun asiakkaalle kuvattuna toimintakäsikirjassa.	43
Kuva 11. Perhetyön eri muodot.	44
Kuva 12. Toimintakäsikirjassa kuvattu ”Lastensuojelun asiakkaan taloudellisen tuen prosessi”.	45

TAULUKOT

Taulukko 1. Kehittämiprojektin syklejä.	33
Taulukko 2. Projektin aikana pidetyt työpajat.	36

1 JOHDANTO

Pentti Sydänmaalakka kuvaa kirjassaan tulevaisuuden johtaminen 2020 tulevaisuuden muuttuneen yhä kompleksisemmaksi ja yllätyksellisemmäksi. Nopeita muutoksia tapahtuu niin teknologiassa, taloudessa, politiikassa kuin sosiaalisessa elämässäkin. (Sydänmaalakka, 2014,19.)

Myös lastensuojelun uudistamisessa niin rakenteellisesti kuin lainsäädännöllisesti pyritään vastaamaan yhteiskunnassa tapahtuneisiin muutokseen. Useat perheet ovat nykyään muuta kuin kantasuomalaisia ydinperheitä. Suomessa asuvien perheiden kirjoon mahtuu yksinhuoltajaperheitä, uusperheitä, sateenkaariperheitä ja muita kulttuuritaustoja omaavia perheitä. Lainsäädännön ja palvelujärjestelmän on vastattava näihin muutoksiin niin kunnan, maakunnan kuin valtiojohdonkin tasolla.

Opinnäytetyöni raportissa kuvaan lastensuojelun ja lapsiperheiden palvelujen muutosta aina 1900-luvulta nykyiselle vuosikymmenelle. Esille nousee erityisesti systeeminen lastensuojelun toimintamalli, perhekeskustoimintamalli ja sosiaalihuollon asiakastiedon valtakunnallinen siirtymä osaksi Kanta-palveluja. Näitä kaikkia muutoksia on viety eteenpäin niin kansallisina sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämishankkeina, kuin lainsäädäntöäkin muuttamalla. Sosiaalipalveluihin liittyvää lainsäädäntöä ja sosiaalihuollon asiakastiedon siirtymistä osaksi Kantapalveluja, avaan teorian tasolla enemmän työn kolmannessa luvussa.

Kehittämiprojektina toteutin toimintakäsikirjan Laitilan kaupungin lastensuojelun ja lapsiperhepalvelujen yksikön työntekijöille. Toimintakäsikirjan tarkoitus on mm. toimia kirjaamisen oppaana ja muistin tukena dokumentoidessa erilaisia lastensuojelun ja sosiaalihuoltolain mukaisia työprosesseja Pro Consona -järjestelmässä. Kehittämiprojektin etenemistä ja toimintakäsikirjan sisältöä kuvaan tarkemmin tämän raportin neljännessä, viidennessä ja kuudennessa luvussa.

2 LAPSIPERHEIDEN JA LASTENSUOJELUN PALVELUJEN KEHITTÄMISTRENDIT 1900-LUVULTA 2000-LUVULLE

Lastensuojelua ja lapsiperheiden palveluja on kehitetty lastensuojelulainsäädännön ja erilaisten lapsi- ja perhepoliittisten ohjelmien avulla aina 1930-luvulta lähtien. Ensimmäisestä lastensuojelulaista säädettiin vuonna 1936, sen koskiessa pääasiassa huostaanottoja. (Haikari ym. 2016). Vielä 1800-luvulla lapsia on pyritty suojelemaan liialta työltä niin sanottujen tehdaslakien puitteissa. Kaikkiaan lastensuojelulakia on sen jälkeen uudistettu kolme kertaa, vuosina 1983, 2008 ja 2020. (Harrikari, 2019.)

2000-luvulla korjaavan lastensuojelun määrään on pyritty vaikuttamaan muun muassa ehkäiseviä palveluja ja perhekeskustoimintaa kehittämällä. Lasten, nuorten ja perheiden palveluja on kehitetty myös erilaisten valtakunnallisten hankkeiden myötä, kuten PERHE-, Kaste- ja LAPE-hanke. Näistä viimeisimmän, LAPE:n eli lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelman, tavoitteena on ollut sekä muuttaa koko palvelurakennetta perhekeskusmallin mukaiseksi, sekä toimintakulttuuria suhteellisempaan suuntaan. (Aula ym. 2016).

2.1 Lastensuojelu 1900-luvulla

Modernin valtiojohtoisen lastensuojelun katsotaan alkaneen Suomessa 1860-luvulla, niin sanottujen tehdaslakien suojellessa lapsia ja nuoria liian pitkiltä työpäiviltä. (Harrikari, 2019, 147, Lammi-Taskula, 2011, 83.) Tuon ajan laissa lapseksi määriteltiin alle 15-vuotias ja nuoreksi henkilöksi 15-17-vuotias. (Harrikari, 2019, 162). Lainsäädännöllisesti lasten suojelullista linjaa hallinnoi kaksi institutionaalista linjaa, jotka olivat nähtävissä 1879 vaivaishoitoasetuksessa ja vuoden 1889 rikoslaissa. (Harrikari, 2019, 157).

Ensimmäisestä lastensuojelulaista säädettiin vuonna 1936 (voimaan 1937), sen koskiessa pääasiassa huostaanottoja. (Haikari ym., 2016.) Presidentti Pehr Svinhufvudin vahvistama lastensuojelulaki tuli voimaan 1937 alussa. Siinä määriteltiin lapseksi alle 16-vuotias ja nuoreksi henkilöksi 16-17-vuotias. Lain mukaan lapsi tuli ottaa huostaan, jos vanhemmat olivat kuolleet tai hylänneet hänet tai jos lapsi oli vanhempiansa varattomuuden takia vaarassa jäädä huoltoon ja kasvatusta vaille. Lastensuojeluasetuksessa

säädettiin muun muassa huoltolautakunnan tehtävistä ja lastensuojeluilmoituksen jälkeisistä toimenpiteistä ja monista suojelutoimenpiteiden prosessuaalisista yksityiskohdista. (Harrikari, 2019, 207.)

1900-luvulla lastensuojelullisen reformin taustalla hallitsi näkemys suojelusta. Lastensuojelulain voimaantullessa edelleen voimaan jäi kuitenkin myös 1889 rikoslaissa määritelty tuomioistuinten kurituskäytäntö. Näin ollen vielä vuonna 1937 tuomioistuimet määräsivät kuritettavaksi yli 300 lasta. (Harrikari, 2019, 207.)

1930-luvulla, huoltolakien myötä, alkoi huomio kiinnittymään lastensuojelun asiakastyön dokumentointiin. Dokumentointi nähtiin laillisuuden ja oikeaoppisuuden valvonnan välineenä. (Lohijoki, 2016.)

Lastenhuoltolain uudistustyö oli järjestelmä- ja perhekeskeistä, suojeluun perustuvaa aina 1980-luvulle asti. 1980-luvun hyvä taloudellinen tilanne edisti suvaitsevaa, kansalaisoikeuksia korostavaa ja lapsiystävällistä ilmapiiriä. Vuoden 1937 lastensuojelulaki vanheni 80-luvun alussa ja YK:n lapsen vuotta vietettiin vuonna 1979. Lastensuojelulaki 1983 tuli voimaan presidentti Mauno Koiviston vahvistamana vuonna 1984. (Harrikari, 2019, 293.)

Ensimmäiset sosiaalihuollon tietojärjestelmät tulivat käyttöön 1980-luvulla, ja dokumentoinnissa myös korostui asiakkaan tiedonsaantioikeus asiakirjoista. 1980-luvun puoliväliin asti tietotekniikkaa hyödynnettiin sosiaalihuollossa lähinnä tilastoinnissa ja laskutuksessa. Ensimmäisiä laajoja tietojärjestelmiä otettiin sosiaalihuollossa käyttöön 80-luvun lopussa ja erityisesti 1990-luvulta alkaen niiden käyttö laajeni kaikkialla Suomessa. (Laaksonen ym. 2011, 9.) Osaksi kansallista tietojärjestelmästrategiaa sosiaalihuolto otettiin 1996 STM:n julkaisemassa sosiaali- ja terveydenhuollon tietotekniikan hyödyntämistrategiassa. (Sahala, 2010).

Uuden lastensuojelulain johtavaksi periaatteeksi tuli lapsen subjektiivinen oikeus. Uudistuksen myötä lastensuojelulaista hävisivät esimodernin yhteiskunnan suojeluongelmat kuten orpous ja absoluuttinen köyhyys. Näiden tilalle nousi käsitteet hyvin toimeentulevien perheiden lasten piilevistä ongelmista ja mielenterveysongelmista. (Harrikari, 2019, 305.) Lain yhdeksän lukua olivat 1) yleiset säännökset, 2) kasvuolojen kehittäminen ja kasvatuksen tukeminen, 3) perhe- ja yksilökohtaisen lastensuojelun toimintamuodot ja periaatteet, 4) avohuollon toimenpiteet, 5) huostaanotto, 6) sijaishuollon järjestäminen ja jälkihuolto 7) muutoksenhaku, 8) erinäiset säännökset sekä 9) voimaantulosäännökset. Lastensuojelun tavoitteena oli oikeuksien turvaaminen ”vaikuttamalla yleisiin

kasvuoloihin, tukemalla huoltajia lasten kasvatuksessa sekä toteuttamalla perhe- ja yksilökohtaista lastensuojelua”. (Harrikari, 2019, 293.)

Sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteita hyvinvointiyhteiskunnan turvaamiseksi on ravis- teltu jo Lipposen hallituksesta vuodesta 1995 alkaen. Palvelujärjestelmää on kehitetty sekä kokonaisuutena, että terveydenhuollon palveluja ja sosiaalipalveluja rinnakkain. Työelämän kehittäminen nähtiin tuolloinkin tärkeänä hyvinvointia lisäävänä keinona. Yk- silön työkykyä tuettiin ylläpitävän toiminnan ja varhaiskuntoutuksien keinoin. Lapsiper- heiden vanhempien työssäkäynnin mahdollisuuksia helpotettiin päivähoito-oikeuden laa- jentamisella. (Valtioneuvosto, 1995.)

YK:n lapsen oikeuksien sopimus ratifioitiin vuonna 1991, ja viimeistään sen myötä Suomi sitoutui noudattamaan oikeusjärjestelmässään lasten ihmisoikeusdoktriinia. Lastensuo- jelun oikeusperusta ja viranomaiskäytännöt kiteytyivät vuonna 2000 voimaan tulleeseen perustuslakiin. Siihen kirjattiin lakisidonnaisuuden ja hallinnon lainalaisuuden periaat- teet, joiden mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava lakia tarkoin. Lisäksi perustuslakiin kirjattiin useita yksilö- ja perhekohtaisia lastensuojelutoimia kehystäviä säännöksiä. (Harrikari, 2019, 318.)

2.2 Lastensuojelu ja lapsiperheiden palvelut 2000-luvulla

Vuonna 1997 tehdyn tutkimuksen perusteella länsimäiset lastensuojelujärjestelmät on jaettu kahteen kategoriaan, lastensuojeluorientaatioon ja perhepalveluorientaatioon. Ky- seisessä tutkimuksessa Suomi liitettiin jälkimmäiseen, englantia ensimmäiseen. (Gilbert ym. 1997.) Myöhemmin uudessa tutkimuksessa huomattiin, että kyseiset kategoriat oli edelleen mahdollista tunnistaa, mutta ne olivat lähentyneet toisiaan ja sisällöt monimut- kaistuneet. Lisäksi näiden kahden orientaation rinnalle oli tullut lapsilähtöisyyttä koros- tava orientaatio. (Gilbert ym. 2011.)

Perhekeskustoiminnan kehittäminen Suomessa alkoi 2000-luvun alussa, alkuun yksittäi- sinä kuntakohtaisina ja järjestöjen tuottamina malleina, ja myöhemmin osana sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisia kehittämishankkeita. Perhekeskuksella tarkoitetaan paikal- lisesti muotoutuvaa palvelumallia, joka muodostuu yhdessä äitiys- ja lastenneuvolan, varhaiskasvatuksen, koulutoimen ja varhaisen tuen sekä paikallisen perhetyön kokonai- suudesta. (Kekkonen, 2015.) Poliittisesti niin perhekeskustoiminta kuin perhetyökin

käsitteinä tulivat ensimmäistä kertaa esille hallitusohjelmassa Matti Vanhasen pääministerikaudella vuosina 2007-2010. (Valtioneuvosto, 2017).

Konkreettisia hallitusten aikaansaamia lapsiperheiden asemaa parantavia toimia on 2000-luvulla ollut muun muassa lapsiasiavaltuutetun nimittäminen vuonna 2005, kun lasten oikeuksia edistävän viranomaisen tehtävän perustaminen oli tuotu esille perustuslakiin kirjattujen lainalaisuuden periaatteiden myötä. (Valtioneuvosto, 2003, Harrikari, 2019, 318).

Lastensuojelun kansallinen kehittämistyö haluttiin varmistaa uudistamalla lastensuojelulaki. Laitoshuollon rajoitustoimet kirjattiin uuden lastensuojelulain luonnokseen vuonna 2006. Lakiin kirjattiin ihmissuhteiden ylläpitämisestä ja sen rajoituksista, aineiden ja esineiden haltuunotosta laitoksissa, henkilön tarkastuksesta ja katsastuksesta, omaisuuden ja lähetysten tarkastamisesta, kiinni pitämisestä, liikkumisvapauden rajoittamisesta ja eristämisestä. Rajoittamissäännösten taustalla vahvistettiin, ettei lastensuojelun sijaishuollossa sovellettaisi ihmis- ja perusoikeussäntelystä erillistä laitosturvausta. (Harrikari, 2019, 325-326.)

Vuonna 2008 voimaan tullut lastensuojelulaki 417/2007 koostui 17 luvusta aiemman yhdeksän luvun sijaan. Lastensuojelulaissa 2007 lapseksi määriteltiin alle 18-vuotias ja nuoreksi 18-20 vuotias. Lain toiseen lukuun tuli säännöksiä, jotka koskivat lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämistä ja seuraamista. Aiemmista laista poiketen sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen tuli seurata ja edistää hyvinvointia, poistaa kasvuolojen epäkohtia ja ehkäistä niiden syntymistä. Muut muutokset koskivat muun muassa ilmoitusvelvollisuuden alkamista, lastensuojeluasiakkuuden alkamista, taloudellista tukea ja toimeentulon turvaamista, sekä avohuollon tukitoimia. Avohuollon tukitoimina voitiin uuden lastensuojelulain mukaan myöntää nyt myös sosiaalihuoltolain palveluja, toimeentulotukea, päivähoitoa, tai sijoittaa lapsi lyhytaikaisesti. (Harrikari, 2019.)

Perhekeskusten toiminnan kehittämistä jatkettiin laajapohjaisena kumppanuushankkeena vuosina 2005-2008 kansallisena PERHE-hankkeena, ja siihen kuului lähes sata kuntaa. Tavoitteena oli edistää lasten hyvinvointia ja ehkäistä ongelmien syntymistä muuttamalla peruspalvelujen toimintakulttuuria. Perhekeskuksen kehittäjinä olivat perheet, asiakastyön ammattilaiset, seurakunnat ja järjestöt. Erityisesti perhekeskustoiminnan kehittyä PERHE-hankkeen tuloksina neuvolan laajennettu perhevalmennus, isätoiminta ja parisuhdetyö sai uusia toimintamuotoja ja alueelliset avoimet kohtaamispaikat lisääntyivät mahdollistaen erilaisten vertaisryhmien toiminnan kunnissa. (Viitala,

Kekkonen & Paavola, 2008, 3.) Hankkeen tavoitteena oli vahvistaa yhteiskunnan lapsi- ja perhemyönteisyyttä, lisätä yhteisvastuuta lapsen kasvuedellytysten turvaamiseksi ja edistää paikallistason yhteisöllisyyttä. (Viitala ym. 2008, 11.)

2012–2013 perustettiin selvitysryhmä sosiaali- ja terveysministeriön pyynnöstä selvittämään lastensuojelun silloista tilannetta ja problematiikkaa ratkaisuja etsien. Puheenjohtajana oli ylisosiaalineuvos Aulikki Kananoja ja muina asiantuntijoina mm. Jari Sinkkonen, Mirjam Kalland ja Matti Rimpelä. Selvitysryhmän loppuraportissa, kuten monessa muussakin asiantuntijaesityksessä ongelmana nähdään peruspalvelujen heikko taso suhteessa erityistason vaatimaan lastensuojeluun. Lastensuojeluun päätyy asiakkaita, jotka kuuluisivat ehkäiseviin, sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin. Lisäksi ongelmiin tulisi puuttua jo paljon varhaisemmassa vaiheessa, niin että lastensuojelun kalleimmalta ja inhimillisellä tasolla mitattuna kurjimmalta vaihtoehdolta, eli huostaanotolta välttyttäisiin. (Kananoja, Lavikainen & Oranen, 2013.)

Kasteohjelmalla vuosina 2008–2011 ja 2012–2015 aloitettu lasten, nuorten ja perheiden palvelujen kehittämistyö jatkui Sipilän hallituksen uusissa hankkeissa. Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelman toteuttaminen aloitettiin LAPE-hankkeen nimisenä vuonna 2016. (Lahtinen ym. 2017, 3.) Vuosina 2017–2018 16 maakunnalle myönnettiin valtionavustusta kärkihankkeen mukaiseen lastensuojelun kehittämistyöhön. LAPE-hankkeen tavoitteena oli kokonaisuuden rakentuminen perhekeskustoimintamallina, vahvistuneena koulu- ja opiskelijaterveydenhuoltona ja näiden kanssa yhteen sovitettuina erikoissairaanhoidon ja lastensuojelun palveluina (erikoistaso). Osaamis- ja tukikeskuksia on tavoitteena tulla viisi, vahvistamaan kaikkein vaativinta tukea tarvitsevien lasten, nuorten ja perheiden avunsaantia. (Petrelius ja Eriksson, 2018, 4.) Näin ollen LAPE:n voi nähdä olevan jatkumoa PERHE-hankkeen, KASTE I:n ja II:n aikana tehdylle lastensuojelun ja perhepalvelujen kehittämistyölle.

THL:n julkaisu ”Uudistuva lastensuojelu, kohti asiakkaiden ja ammattilaisten yhteistoimintaa” esittelee Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman tuloksia. Ohjelmassa etsittiin ratkaisuja jo olemassa olleille, tunnistetuille ongelmille. Pyritään muuttamaan ajattelutapaa, joka hiljalleen muuttaisi toimintakulttuuria. Lastensuojelun osalta kehittämistyötä tehtiin viidellä eri sisältöalueella. Näitä olivat systeeminen sosiaalityö, perhetyö- ja kuntoutus, perhehoito, laitoshoido, sekä sijaishuollon ohjaus- ja valvonta. (Lahtinen ym., 2017, 3.)

Alho ym. (2018) kirjoittivat samassa julkaisussa artikkelin perheterapian ja sosiaalityön yhteisistä juurista sekä systeemisen lastensuojelutyön kehittämisestä. Artikkelin kirjoittavat näkevät sen suurena voimavarana kehitettäessä perheterapeuttista ja systeemistä lastensuojelua. Yhteiskunnallinen tieto ja osaaminen yhdistyvät terapiaan ja muodostavat näin systeemin.

Suhdeperusteisen ja systeemisen lastensuojelun tavoitteena on päästä lähemmäksi asiakasta, lasta ja perhettä, tehdä kohtaavampaa lastensuojelutyötä. (Petrelius & Eriksson, 2018, 7). Suhdeperusteisuus lastensuojelukontekstissa tarkoittaa toimivan vuorovaikutussuhteen luomista asiakkaaseen, kohtaamista ja jatkuvuutta ja dialogista keskustelua. Systeemistä työtappaa tukevia menetelmiä ovat esimerkiksi dialogisuus, narratiivisuus ja ratkaisukeskeisyys. (Petrelius ym. 2018.)

Sipilä, Arnkil & Eriksson (1997) ovat määritelleet sosiaalityön olevan rahalla, rakenteella ja puheella tehtävää vuorovaikutteista työtä. Perheterapia ja suhdeperusteisuus ovat siis olleet jo alusta lähtien sosiaalityön työote, vaikka se usein mielletäänkin psykiatrian alaan kuuluvaksi terapeuttiseksi, kliinisen mielenterveystyön työmenetelmäksi. (Petrelius ym, 2018, 85).

Systeemisellä ajattelulla lastensuojelukontekstissa tarkoitetaan tapaa, jossa perhe nähdään systeemisen ajattelun kautta yksikkönä. Kun systeemin yhdessä osassa tapahtuu muutos, käynnistää se muutoksen koko systeemissä. Tämän ajattelutavan myötä lastensuojelun tavoitteeksi muodostuu muutoksen aikaansaaminen perhesysteemin toiminnassa ja sen kautta lasten edun turvaaminen. Perus-, erityis- ja vaativan tasojen muodostavan palvelukokonaisuuden tehtävänä on toiminnallaan tukea ja edistää tätä muutosta. (Lahtinen ym. 2017, 14.)

Kyseistä lastensuojelun työtä vahvistavaa ja systeemiseen työotteeseen pyrkivää, Hackneyn malliksikin kutsuttua toimintatapa, on kehitetty ratkaisuksi vallalla olevaan lastensuojelun kriisiin. (Bardy, 2013,17). Tutkimuksissa on rakentunut kuva siitä, että suomalainen lastensuojelutyö olisi epäonnistunut tehtävässään. Sosiaalityöntekijät kokevat, että he eivät pysty tekemään työtään nykyisissä rakenteissa kuten heidät on koulutettu. He ovat toivoneet työhönsä lisää ihmissuhdeperusteisuutta.

Hackneyn malli sai alkunsa brittiläisessä Hackneyn lähiössä, jossa lastensuojelun sosiaalityö oli ajautunut kriisiin. Sen käynnisti siellä Steve Goodman ja Isabella Towler vuonna 2008, nimellä Reclaiming Social Work in Hackney eli täysin toisenlainen

toimintamalli, jonka tarkoituksena oli pitää perheet yhdessä turvallisesti ja tarjota lapsille ja perheille intensiivistä tukea riittävän varhaisessa vaiheessa. (Lahtinen, 2013-2016.)

Hackneyn malli perustuu systeemiseen ajatteluun ja terapeutiseen työotteeseen. Hackneyn mallia kutsuttiin englanniksi nimellä "Reclaiming social work" in Hackney, lyhennettynä puhuttu myös RSW. (Lahtinen, 2013-2016.) Vapaasti suomennettuna tämä voisi olla sosiaalityön palauttaminen, jolla viitattaisiin tässä kontekstissa paluuta takaisin ihmissuhdeperusteiseen työhön. LAPE:ssa pilotoidun Hackneyn mallin tavoitteena oli, että lastensuojelupalveluista vastaavat organisaatiot tunnistaisivat oman roolinsa vaativan lastensuojelutyön mahdollistajana, ja muokkaavat organisaation eri tasojen toimintaa ja johtamista tukemaan erityistä suojelua tarvitsevan lapsen kokonaisvaltaista auttamista. (Fagerström, 2016, 3.)

Hackneyn malli valittiin pilotoitavaksi malliksi lastensuojelun valtakunnallisessa kehittämistyössä siksi, että sen toimivuudesta lastensuojelussa on jo olemassa laajaa arviointiin perustuvaa tutkimustietoa. Tutkimusten johtopäätöksiä on esitetty, että Hackneyn mallin mukainen työskentely yksiköissä on laadullisesti hyvin korkeatasoista. Työntekijöillä Hackneyn muun muassa lisääntyi perheiden kanssa työskennellyn ajan määrä, stressin, väkivallan ja uhan määrä vähentyi, sekä työ koettiin palkitsevampana ja nautittavampana. (Forrester ym. 2013.)

Riippumatta Hackneyn mallia toteuttavan yksikön väestöpohjasta tai muista yksilöllisistä eroista, on Hackneyn mallissa nähty muutamia periaatteita, joiden tulisi ohjata jokaista mallia toteuttavaa yksikköä. Näitä ovat lapsilähtöisyys ja kontekstisidonnaisuus, suhdeperusteisuus eli kohtaava vuorovaikutustyö priorisoidaan tärkeimmäksi muun toiminnan tukiessa tätä, systeeminen ajattelu ja sitä tukevat työmenetelmät; perheterapeutin, dialogisen, narratiivisen ja ratkaisukeskeisen terapian oppeja hyödynnetään lastensuojelun kontekstissa, lastensuojelun sosiaalityö johtaa asiakasprosessia ja sille tulee saada riittävät resurssit. Muita kutsutaan tai muut tulevat mukaan tähän prosessiin. Monitoimijaisuutta on monista eri tietolähteistä, kuten asiakkailta, ammattilaisilta ja läheisiltä kootua tietoa ja tarvittavaa yhteistä tukea.

Kananojan selvitysten mukaan taas vastaus lastensuojelun kuormittumiseen on perheelle varhain annettu tuki. Hänen mukaansa varhaista tukea on laajennettava tuntuvasti perhetyötä ja kotipalvelua lisäämällä. Päätettäessä lastensuojelun resursseista, olisi varhainen tuki nostettava ensisijaiseksi. Tämän Kananoja näkee keinona vähentää pitkäaikaisen tuen tarvetta, sekä hillitä sijaishuollon kustannuksia. (Kananoja 2018.)

Rinteen (2019) hallitusohjelmaan sisältyi edelleen lupaus jatkaa lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelmaa eli LAPE-hanketta. Perhekeskustoimintamallin rakentamista jatketaan edelleen ja neuvolatyötä kehitetään. Kasvatus- ja perheneuvolatoimintaa parantamalla olisi tarkoitus tukea vanhemmuutta ja vahvistaa parisuhdetyötä. Rinteen hallituksen hallitusohjelmassa jatketaan lapsiperhetyötä oikeudenmukaisen, yhdenvertaisen ja mukaansa ottavan Suomen strategisessa kokonaisuudessa. Tavoitteena on lapsi- ja perheystävällisyyden edistäminen ja sen keinona Lapsiperhestrategian luominen. Lapsistrategian tavoitteisiin sitoutetaan valtion ohella kunnat, kuntayhtymät, koulut, korkeakoulut, järjestöt, seurakunnat ja elinkeinoelämät. Valmistelussa hyödynnetään mm. Lapsen aika 2040 raporttia. (Rinteen hallitusohjelma, 2019.)

Systeemistä toimintamallia pilotoidaan edelleen (2019) useassa Suomen kunnassa suomalaisiin olosuhteisiin soveltuviksi. LAPE-hankkeen avulla kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatioihin on pyritty rakentamaan lapsi- ja perhekeskeistä toimintakulttuuria, ja samalla palauttamaan sosiaali- ja perhetyöntekijöiden tekemää työtä enemmän ihmisläheisemmiksi, esimerkiksi lisäämällä perheterapeuttisten työmenetelmien käyttöä ja kiinnittämällä huomion yksittäisen lapsen ongelmien sijaan perheenjäsenten välisiin ihmissuhteisiin. Dialogi, arvostava kohtaaminen, ihmissuhdeperusteisuus sekä perheterapeuttinen työote ovat keskiössä, kuten myös työn jalkauttaminen asiakkaan omiin elinpiireihin, kuten kouluihin ja koteihin. (Fagerstöm, 2016, 12-15.) Systeemisen mallin ensivaiheen implementointia ja pilotoinnin onnistumisia selvitettiin THL:n tutkimushankkeessa vuosina 2017–2018. Lisäksi mallin toimeenpanoa ja paikallisia selvitetään syksyn 2019 aikana arviointitutkimuksella. Tällä hetkellä THL:ssä tarkennetaan mallin teoriaperustaa luomalla mallille ohjelmateoriaa. (Aaltio ym. 2019.)

Systeemisen toimintamallin onnistumisessa oleellista olisi lastensuojelun sosiaalityön asiakasmäärän rajaaminen intensiivisen työskentelyn mahdollistamiseksi. Jotta tämä toteutuisi, olisi lapsiperheiden muuta palvelujärjestelmää kehitettävä samanaikaisesti lastensuojelun ulkopuolella siten, että lapset ja perheet saavat riittävää apua ja tukea sosiaalihoitolain mukaisista perhesosiaalityön palveluista ja muista peruspalveluista. Lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun asiakkaina olisivat vain ne, joiden kohdalla kyse on suojelun tarpeesta. Raja näiden kahden asiakasryhmän välillä ei voi kuitenkaan olla liian jäykkä.

Onnistuneen perhekeskustoiminnan myötä palveluiden painopiste siirtyneekin hallitusohjelman mukaisesti lastensuojelun korjaavista palveluista ehkäiseviin, matalan kynnyksen lapsiperheiden palveluihin. 2019 tehdyn kyselyn mukaan perhekeskuksia on tällä

hetkellä yhteensä 139, ja avoimia, matalan kynnyksen kohtaamispaikkoja yli 500. Kansallinen malli määrittelee perhekeskuksen tarkoittavan yhteensovittua lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin ja avuntarpeeseen vastaavaa palveluverkostoa, joka toimii ja jota johdetaan yhtenä kokonaisuutena. (STM tiedote 6/2020.)

Järjestöjen osallistuminen LAPE-työhön lisääntyi STEA:n rahoittaman kolmivuotisen Perheet Keskiöön!-hankkeen myötä. Hankkeen toiminta-aika on vuosina 2018-2020, ja jatkoaikaa on mahdollisesti tulossa. Kolmivuotisen hankkeen tavoitteena on edistää järjestöjen kiinnittymistä perhekeskustoimintaan valtakunnallisesti, alueellisesti ja paikallisesti verkostoituen sekä osaamista vahvistaen ja arvointimenetelmiä kehittäen. Perheet Keskiöön! on Lastensuojelun Keskusliiton hallinnoima hanke, jossa on mukana yli 50:tä järjestöä. Maakunnissa toimivat hanketta edistäen järjestöagentit. Varsinais-Suomessa isoin työpanos on kohdennettu Vakka-Suomeen, johtuen alueen positiivisesta rakennemuutoksesta. Alueelle muuttaa koko ajan uusia perheitä, joille pyritään tarjoamaan mahdollisimman hyvä alku uudella paikkakunnalla. (Lastensuojelun keskusliitto, Perheet keskiöön!. 2018-2020.)

Visio lapsi- ja perhemyönteisestä Suomesta syntyi pääministeri Sipilän hallituskaudella osana lapsistrategia 2040 tehtyä pohjustustyötä. Lapsistrategian valmistelua jatketaan myös Sanna Marinin hallituskaudella. Ministeriöiden, kansalaisyhteiskunnan, julkisen ja yksityisen sektorin poikkihallinnollisen työskentelyn linjauksiksi valittiin avoimuus, tulevaisuussuuntautuneisuus, mahdollisuuksien löytäminen ja dialoginen vuorovaikutus. Mukana pohjustustyössä on ollut myös poikkisektoriaalisesti talous- ja elinkeinoelämän edustajia. Vision seitsemän konkreettista tavoitetta liittyvät lapsen ihmisympäristöön, osallisuuteen, perheiden yhdessä viettämään aikaan, yksilölliseen kasvun ja oppimisen polkuun, lapsiperheköyhyyden vähentämiseen ja ihmisten mahdollisuuteen saada toivomansa lapsilukumäärä. Vision toteutumisen kannalta keskeisenä nähdään lapsen oikeuksiin ja tietoon perustuva hallinto ja päätöksenteko sekä lapsi- ja perhelähtöinen toimintakulttuuri. (Valtioneuvosto 2019. Lapsen aika.)

3 LAINSÄÄDÄNNÖN JA TIETOJÄRJESTELMIEN UUDISTUKSET SOSIAALI- JA TERVEYSALALLA

Lainsäädännöllisen pohjan sosiaali- ja terveysalalla tarjoaa perustuslaki. Perustuslain periaatteet vaikuttavat sosiaali- ja terveysalaan liittyvien lukuisten lakien tulkintaan ja soveltamiseen. Nämä koskevat sosiaalipalvelujen hallintoa, kirjaamista ja asiakkaan oikeusturvaa. Ristiriitatilanteissa etusija annetaan perustuslain säännöksille. (Salminen, Stolt & Suhonen, 2017, 80.)

Yhteiskunnalliseen muutoksen nopeuteen on vaikuttanut siirtymä tietoyhteiskunnasta verkostoyhteiskuntaan. Verkostoyhteiskunnan tärkeimmät tekijät ovat olleet globalisaatio ja digitalisaatio. Nämä ovat aiheuttaneet yhteiskunnan monimutkaistumisen ja lisänneet muutoksen nopeutta ja yllätyksellisyyttä. (Sydänmaalakka, 2014, 21.)

Internetin käyttöönottoa pidetään verkostoyhteiskunnan alkuna, sillä se on mahdollistanut tiedon globaalin jakelun ja käytön. (Sydänmaalakka, 2014, 22.) Yhteiskunnan monimutkaistuminen on haastanut perinteisten johtamisoppien ajattelutavan, joka korostaa suoraviivaista ja pelkistettyä ongelmanratkaisua ja byrokraattista päätöksentekoa. Kompleksinen yhteiskunta vaatii kompleksisuusajattelua, joka ”pyrkii hahmottamaan organisaation kompleksisina ja toisiinsa kietoutuneina systeemeinä. (Sydänmaalakka, 2014, 23.)

3.1 Lainsäädäntö

Kunnalliseen sosiaalihuoltoon sovelletaan muun muassa sosiaalihuoltolakia, asiakasasiakirjalakia ja hallintolakia. (STM, 2017). Sosiaalihuoltolain 14 §:ssä luetellaan tuen tarpeeseen vastaavien palvelujen lisäksi ne lait, joissa sosiaalihuoltolain lisäksi säädetään sosiaalipalvelujen sisällöstä. Näitä lakeja kutsutaan erityislaiksi ja niissä säädetään mm. toimeentulotuesta, vammaispalveluista, lastensuojelusta, kuraattoripalveluista ja lastenvalvojan palveluista. Joskus tietty sosiaalipalvelu voitaisiin myöntää kahden eri lain perusteella. Sosiaalihuoltolain 2§:n on kirjattu siksi asiakkaan edun periaate. Pohdittaessa mikä lainsäädännös tulee sovellettavaksi, valitaan se, joka parhaiten toteuttaa asiakkaan etua. (STM, 2017.)

Lastensuojelu ja sosiaalihuollon palvelut ovat julkisia hallintotehtäviä, jossa hyvän hallinnon periaatteista ja menettelyistä säättää hallintolaki. Hallintolaki tuli voimaan vuoden 2004 alusta. Lain tarkoituksena on toteuttaa ja edistää hyvää hallintoa sekä oikeusturvaa hallintoasioissa. Hyvän hallinnon periaatteista säädetään hallintolain toisessa luvussa. Hallinnon oikeusperiaatteen mukaisesti viranomaisen on kohdeltava hallinnossa asioivia tasapuolisesti sekä käytettävä toimivaltaansa vain lain mukaan hyväksyttäviin tarkoituksiin. Hyvän hallinnan perusteet koskevat myös palveluperiaatetta, neuvontaa, hyvää kielenkäyttöä ja viranomaisten välistä yhteistyötä. Hallintolakiin sisältyy myös säännökset asian vireilletuloon ja sekä päätöksen tiedoksiannosta. (Hallintolaki 2003/434.)

Julkisessa ja yksityisessä sosiaalihuollossa sovelletaan myös vuonna 2015 voimaan tullutta asiakasasiakirjalakia. Lain myötä sosiaalihuoltoon tuli yleinen velvoite kirjaamiseen. Lain tarkoituksena on *”toteuttaa yhdenmukaisia menettelytapoja käsiteltäessä sosiaalihuollon asiakasta koskevia tietoja ja siten edistää sosiaalihuollon asianmukaista tehtävien hoitoa.”* (Laki sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista 1 §). Asiakasasiakirjalaki määrittelee palvelutehtävän sosiaalihuoltoon kuuluvana tehtäväalueena, jota toteutettaessa käsitellään asiakastietoa. Asiakastiedolla tarkoitetaan sen mukaan sellaista asiakassuhteessa saatua henkilötietoa, joka on kirjattu asiakasasiakirjalain mukaan sosiaalihuollon asiakasasiakirjaan. Asiakasasiakirja on julkisuuslain 5 §:n tarkoittama asiakirjaa, joka sisältää asiakasta tai muuta yksityishenkilöä koskevaa asiakastietoa. (Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta 1999/621.) Kirjaamisella tarkoitetaan merkintöjen tekemistä asiakirjaan. Asiakasasiakirjalaisissa säädetään myös muun muassa asiakirjoissa käytettävästä kielestä, kirjaamisesta organisaatioiden välisessä monialaisessa yhteistyössä, sekä asiakasasiakirjoihin kirjattavista perustiedoista. Asiakaskirjatyypeittäin kirjattavia tietoja on eritelty asian vireilletuloa koskeviin asiakirjoihin, palvelutarpeen arviointia koskeviin asiakirjoihin sekä asiakassuunnitelmaan, asiakaskertomukseen ja päätösasiakirjoihin kirjattaviin asiakirjoihin. (Laki sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista 254/2015.)

Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan sosiaalihuollossa on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu, silloin kun asia koskee lasta. Sosiaalihuollon toteuttaminen voi koskettaa lasta muissakin kuin perhepalveluissa ja lastensuojelussa. Lapsen elämään vaikuttavia ratkaisuja voidaan tehdä myös vanhus-, päihde- ja mielenterveyspalveluissa. Sosiaalihuoltolaki sisältää monia lapsen etua konkretisoivia säännöksiä. Kuntaa mm. velvoitetaan huolehtimaan lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuraamisesta ja edistämisestä ja palveluiden kehittämisestä. Lapsen tasapainoista kehitystä ja hyvinvointia on tuettava ja lapsen kannalta välttämättömät palvelut tulee järjestää viipymättä. Jos taloudelliset tai

asumiseen liittyvät syyt aiheuttavat sosiaalihuollon palvelun tarvetta, kunnan on järjestettävä myös taloudellista tukea ja autettava asumiseen liittyvien ongelmien ratkaisemisessa. Sosiaalihuoltolain tavoitteena on, että suurempi osa lapsista, nuorista ja perheistä saisi apua peruspalveluista ilman lastensuojelun asiakkuutta. (STM, 2017.)

Nykyinen voimassa oleva sosiaalihuoltolaki tuli voimaan huhtikuussa 2015. Sosiaalihuoltolakiin kirjattiin tällöin paljon sellaisia säännöksiä, jotka aikaisemmin turvasivat vain lastensuojelun asiakkaiden asemaa. Tällaisia on esimerkiksi omatyöntekijän nimeäminen sosiaalihuoltolaissa. Lastensuojelulaki edellyttää myös lapsen asioista vastaavan vastuu sosiaalityöntekijän nimeämistä. Jos lapsella on jo lastensuojelun vastuu sosiaalityöntekijä, ei hänelle tarvitse nimetä erikseen sosiaalihuoltolain mukaista omatyöntekijää. (STM, 2017, 20.)

Uuden sosiaalihuoltolain tullessa voimaan aiheutui siitä muutoksia myös lastensuojelulakiin ja lastensuojelun asiakkuus määriteltiin uusiksi. Lain muutoksen myötä palvelut eriytyivät aiempaa selvemmin sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin ja lastensuojelun palveluihin. Sosiaalihuoltolain muutos vaikutti tilastoihin siten, että osa ennen lastensuojelun asiakkaiksi lasketuista henkilöistä siirtyi nyt sosiaalihuollon asiakkaiksi määritellyiksi henkilöiksi. (STM, 2017).

Sosiaalihuoltolaissa säädetään sosiaalisen turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistämisestä sekä muista sosiaalihuollon kunnallisista tehtävistä, palveluista ja niiden toteuttamisesta. Sosiaalihuoltolaki koskee kaikkia sosiaalihuollon asiakkaita lapsista vanhuksiin. (STM, 2017, 13).

Sosiaalihuoltolain mukaisia tuen tarpeeseen vastaavia palveluja ovat lain 14 pykälän mukaan sosiaalityö, sosiaaliohjaus, sosiaalinen kuntoutus, perhetyö, kotipalvelu, kotihoito, asumispalvelut, laitospalvelut, liikkumista tukevat palvelut, päihdetyö, mielenterveysyö, kasvatus- ja perheneuvonta, vanhemman ja lapsen välisen tapaamisen valvonta sekä luvun 28 mukaan ”muut palvelut”, joita ovat lomaviettopalvelu tai loman tuki sekä tukihenkilötoiminta erityistä tukea tarvitsevalle henkilölle tai perheelle. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014 14 § ja 28 §.)

Sosiaalihuoltolain tavoitteena on lapsiperheiden palvelujen kokonaisvaltaisuus ja palvelujen toteuttaminen lasten omassa kasvuympäristössä. (STM, 2017, 30.) Riittävästi resursoidut ehkäisevät sosiaalipalvelut perheille vähentävät raskaiden ja korjaavien lastensuojelutoimien tarvetta. Sosiaalipalvelujen resursoinnin apuna voi hyödyntää

lastensuojelun laatusuosituksissa käytettyjä kriteerejä henkilöstömäärää ja asiakastyöhön käytettävien tuntien määrää mitoitettaessa. (STM, 2017, 20.)

Lastensuojelulaki uudistui vuonna 2020. Lain muuttaminen perustui lastensuojelun menneisyydestä tehtyyn tutkimukseen, jonka mukaan sijoitettujen lasten perusoikeuksia oli rajoitettu. Lain muutoksella haluttiin vahvistaa kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen hyvää kohtelua, huolenpitoa ja valvontaa. Rajoitusten käytölle asetettiin yleisiä edellytyksiä ja rajoitustoimenpiteiden kirjaamisvaatimuksia täsmennettiin. Lastensuojelulain mukaisilla rajoituksilla tarkoitetaan lapsen ja läheisen yhteydenpidon rajoittamista (62§ ja 63§) ja rajoitustoimenpiteitä luetellaan olevan aineiden ja esineiden haltuunotto, henkilöntarkastus, henkilönkatsastus, omaisuuden tilojen ja lähetysten tarkastaminen, lähetyksen luovuttamatta jättäminen, kiinnipitäminen, liikkumisvapauden rajoittaminen, eristäminen ja erityinen huolenpito. Lisäksi lakia muutettiin mm. asiakassuunnitelmaa koskevaan pykälään 30, johon on jatkossa kirjattava miten (sijoitetun) lapsen terveydenhuolto, varhaiskasvatus ja perusopetus ja muu opetus järjestetään.

Lastensuojelulain kolmannen pykälän mukaan lastensuojelu on lapsi- ja perhekeskeistä lastensuojelua. Sitä toteutetaan tekemällä asiakassuunnitelma sekä järjestämällä avohuollon tukitoimia. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua ovat myös lapsen kiireellinen sijoitus ja huostaanotto sekä niihin sisältyvä sijaishuolto ja jälkihuolto. (Lastensuojelulaki § 3, 2007/417.)

Lastensuojelun lisäksi kunta järjestää lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ehkäisevää lastensuojelua silloin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana. Ehkäisevää lastensuojelua on tuki ja erityinen tuki, jota annetaan opetuksessa, nuorisotyössä, varhaiskasvatuksessa, äitiys- ja lastenneuvolassa sekä muussa sosiaali- ja terveydenhuollossa. (Lastensuojelulaki § 3A, 2007/417.)

Lastensuojelulain neljännessä pykälässä esitellään lain keskeiset periaatteet, joita on seitsemän. Lisäksi mainitaan, että ”lastensuojelussa on toimittava erityisen hienovaraisesti ja käytettävä ensisijaisesti avohuollon tukitoimia, jollei lapsen etu muuta vaadi. Kun sijaishuolto on lapsen edun kannalta tarpeen, se on järjestettävä viivytyksettä. Sijaishuoltoa toteutettaessa on otettava lapsen edun mukaisella tavalla huomioon tavoite perheen jälleenyhdistämisestä. (Lastensuojelulaki § 4, 2007/417.)

Lastensuojelulain tarkoituksena on ”*turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun.*” (THL, lastensuojelun käsikirja).

3.2 Sosiaalihuollon sosiaalipalvelut ja palveluprosessit Kanta-palvelujen näkökulmasta

Sote-uudistuksessa on nähty merkittävä rooli digitalisaatiolla. Hallituksen linjauksissa sote-uudistukseen liittyen puhutaan palveluekosysteemistä, jossa yhdistyvät eri toimijoiden tietojärjestelmät, toimintaprosessit ja tietojen liikkuvuus. Tietojärjestelmien täydellinen yhteensopivuus edellyttää valtakunnallisen arkkitehtuurin kehittämistä yli toimialaja hallinnon rajojen. Digitaalisten toimintojen leviämisen tueksi on uudistettu niin rakenteita, toimintaa kuin lainsäädäntöäkin. (Salminen, Stolt & Suhonen, 2017, 141-142.)

Tietotekniikkaa käytetään osaamisen hallinnassa, kehittämisessä, luomisessa, levittämisessä ja hankinnassa. Tietotekniikan ratkaisuja ovat esimerkiksi perinteiset IT-järjestelmät eli tiedonhallintaratkaisut. (Ojala, 2008, 183.) Tietotekniikkaratkaisut ovat tukeneet tiedon johtamista, englanniksi puhuttaessa "knowledge managementia". Sen tavoitteena oli 90-luvulla hallita kaikkea yrityksessä olevaa tietoa riippumatta siitä, koskeeko se ihmisiä vai organisaatiota. Sen pohjana toimii keskitetysti luotu tietorakenne, jonka mukaan luotiin tietoarkkitehtuuri ja tapa toimia. Tietotekniikkaratkaisut on tarkoitettu tukemaan liiketoimintaprosesseja, ei sosiaalisia prosesseja. Työntekijöiden ajasta kuluu tutkimusten mukaan noin 60-80% poikkeuksiin liiketoiminnassa. Silloin ei riitä hyväkään digitaalinen dokumentaatio, vaan tarvitaan tietoa muiden kokemuksista ja ratkaisuista. (Ojala, 2008, 187.)

Tietoa kertyy tietojärjestelmiin sosiaalilan ammattilaisten kirjatessaan asiakastyötään. Tietoa hyödynnetään päätöksen teon tukena. Tiedot tallennetaan, organisoidaan ja kerätään sitä varten että ne ovat ensisijaisesti käytössä asiakastyössä ja sen lisäksi myös johtamisen tukena. Jotta tieto olisi luotettavaa ja vertailun mahdollistavaa, niin sen on oltava yhtenäistä ja sille on luotava yhteiset pelisäännöt. (Salminen, Stolt & Suhonen, 2017, 69.) SoTe-tieto hyötykäyttöön strategiassa korostetaan yhtenäisen tietoarkkitehtuurin merkitystä ja luodaan pohjaa koko toimialan käyttöön. (Salminen ym., 2017, 75.)

Kanta-palveluilla tarkoitetaan sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisia tietojärjestelmäpalveluja. Kanta-palveluihin kuuluu sosiaalihuollon asiakastiedon arkisto, potilastiedon arkisto, lääketietokanta ja reseptitietokanta. Sosiaalihuollon asiakastiedon arkistolla tarkoitetaan palvelua, joka mahdollistaa keskitetyn sähköisten sosiaalihuollon asiakastietojen aktiivisen käytön ja pysyvän säilyttämisen.

Sosiaalihuollon asiakastiedon arkistointi Kantaan tulee muuttamaan kuntien ja kuntayhtymien tapaa organisoida sosiaalihuollon palveluja. Sosiaalihuollon palvelutehtävät toimivat asiakasasiakirjalain mukaan sekä asiakastiedon hallinnan perusjäsenyyksensä että käyttöoikeuksien määrittelyn perusteena. Sosiaalihuollon palvelutehtävät luokitellaan THL:n määräyksestä. Sosiaalihuollon asiakasasiakirjalaki tuli voimaan 1.4.2015, ja sen myötä sosiaalihuollon palveluja tuottavat organisaatiot ovat ottaneet käyttöönsä näitä valtakunnallisesti määritelty asiakirjarakenteita. (Rötsä ym., 2016, 11.)

Sosiaalihuollon palveluja tuottavassa organisaatiossa on tunnistettava mitä sosiaalipalvelua tarjotaan missäkin palvelutehtävässä ja palveluyksikössä. Tarjottavat sosiaalipalvelut on hyvä yhtenäistää THL:n luokitusten mukaisiksi. (Rötsä ym., 2016, 48.)

Sosiaalihuollon tietojen liittäminen Kanta-palveluihin tulee aiheuttamaan muutoksia lakiin sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköiseen käsittelyyn. Uudistuksessa tullaan säätämään liittymisveloitteesta. Velvoite koskee sekä julkisia että yksityisiä sosiaalihuollon palveluja tarjoavia organisaatioita. Asiakastiedon arkiston toiminnallisuudet toteutetaan vaiheittain: I vaihe, asiakastietojen arkistointi, asiakastietojen hakeminen arkistosta rekisterinpitäjän käyttöön. II vaihe 2020 alkaen: asiakirjojen sähköinen allekirjoittaminen, yhteinen asia, rekisterinkäyttöoikeus, asiakaskertomusmerkinnän rakenteinen tallentaminen. Myöhempien vaiheiden toiminnallisia mahdollisuuksia ovat asiakirjojen luovuttaminen, suostumusten hallinta ja luovutusta koskevan kiellon mahdollisuus. (Kanta. Sosiaalihuollon asiakastiedon arkisto.)

Kanta-palvelujen käyttö tulee edellyttämään, että sosiaalihuollossa siirrytään määrämuotoiseen kirjaamiseen. Määrämuotoinen kirjaaminen tarkoittaa, että asiakasta koskeva tieto kirjataan yhteisesti sovitulla tavalla. Yhdenmukainen kirjaaminen perustuu asiakasasiakirjalakiin, asiakirjarakenteisiin ja palveluprosesseihin. Kirjaamisessa tullaan hyödyntämään kansallisia asiakirjamäärittelyjä. Rakenteinen kirjaaminen tarkoittaa sitä, että kirjaamista ohjataan asiakirjarakenteiden avulla. Rakenteet ovat otsikoita, luokituksia ja koodistoja kirjaamisen tueksi. Asiakirjarakenteiden lisäksi kirjaamisessa tulee näkyväksi asiakkaan prosessi, sosiaalihuollon asiakkuus sekä sosiaalihuollossa käsiteltävät asiat. (THL, 2019.)

4 KEHITTÄMISEN KOHTEENA LASTENSUOJELUN JA PERHEPALVELUJEN PALVELUJA TUOTTAVA YKSIKKÖ

Toteutin sosiaali- ja terveysalan kehittämisen ja johtamisen YAMK opinnäytetyöni toiminnallisena opinnäytetyönä Laitilan kaupungin lastensuojelun ja lapsiperheiden palveluja tuottavaan yksikköön. Toiminnallisen opinnäytetyön kuvataan sisältävän muun muassa toimeksiannon hankkimisen, tietoperustan rakentamisen ja kohteiseen liittyviin teorioihin tutustumisen, oman näkökulman muodostamisen, tavoitetilan määrittelyn toimeksiantajan tarpeiden pohjalta, toteutuksen suunnittelun tietoperustan, tavoitteiden ja käytännön mahdollisuuksien pohjalta, toteutuksen, tavoitteiden saavuttamisen ja arvioinnin. (Salonen, 2013).

4.1 Kehittämistarve ja nykytilan kuvaus

Laitilan kaupungin lapsiperhepalveluissa ja lastensuojelussa tehtiin organisaation rakennemuutos keväällä 2019. Johtamisjärjestelmää muutettiin perustamalla johtavan sosiaalityöntekijän virka. Muutoksen taustalla oli tarve yhtenäistää yksikön työntekijöiden toimintatapoja, sekä mahdollistaa lähiesimiehen antama tuki ja ohjaus. Aiemmin yksikössä ei ollut työskennellyt johtavaa sosiaalityöntekijää, vaan yksikön työntekijät olivat työskennellyt kaupungin sosiaali- ja terveysjohtajan alaisuudessa. Yksikköön toivottiin esimiestyön tueksi konkreettista ohjaamisen välinettä, käsikirjaa jossa työn keskeiset osa-alueet ovat kuvattuna prosesseina.

Projektin yksityiskohtaisimmista kehittämiskohteista sovittiin yhdessä mentorini kanssa. Niitä olivat lainsäädännön muutosten läpikäyminen tiimin työntekijöiden kanssa, järjestelmän käytön ja kirjaamisen käytänteiden yhtenäistäminen, lastensuojelun asiakkaan taloudellinen tukeminen ja lastensuojelun ja sosiaalihuoltolain mukaisen perhetyön erot.

Lastensuojelun ja kunnallisten sosiaalipalveluiden toteuttamista ohjaa vahvasti lainsäädäntö ja viranomaista velvoittava päätöksenteko. Lainsäädännön osaaminen ja myös sen noudattaminen lisäävät sekä asiakkaan että työntekijän oikeusturvaa.

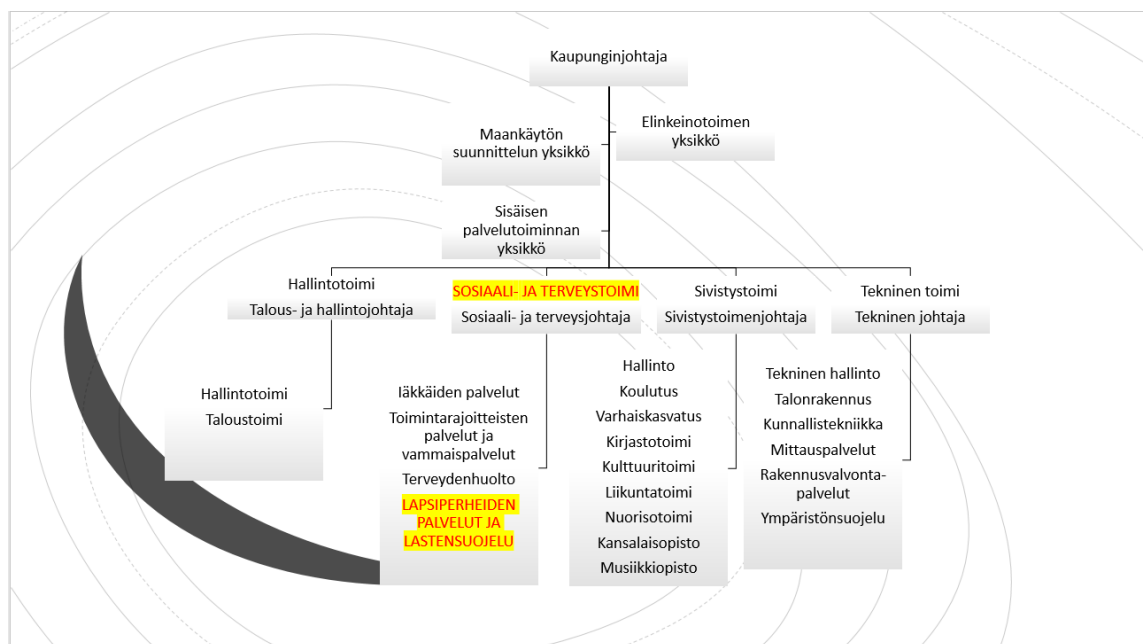
Kirjaamisen ja dokumentoinnin veloitteet ovat ehdottomia ja koskevat jokaista sosiaali- ja terveysalan asiakastyötä tekevää. Sosiaalityössä yleisesti käytössä oleva Pro

Consona-järjestelmä antaa mahdollisuuden sisällöltään monenlaiseen erityyppiseen kirjaamiseen, esimerkiksi tukilajien, otsikoiden ja asiakkuuksien valinnassa. Toimintakäsikirjan tavoitteena on sisältää yhdessä sovittuja tapoja kirjaamiseen, siten että yksikön jokainen työntekijä käyttäisi jatkossa kirjaamisessa samaa logiikkaa.

4.2 Toimintaympäristön ja organisaation kuvaus

Opinnäytetyö toteutui Laitilan kaupungin lastensuojelun ja perhepalvelujen yksikössä. Lapsiperheiden ja lastensuojelun yksikön palvelut sijoittuvat Laitilassa kaupungin toimialaorganisaatiossa sosiaali- ja terveystoimen toimialaan. Lapsiperhepalvelujen lisäksi sosiaali- ja terveystoimessa tuotetaan iäkkäiden, toimintarajoitteisten ja terveydenhuollon palveluja. Kaupungin toimialoihin kuuluvat myös hallintotoimi, sivistystoimi ja tekninen toimi ja niiden tuottamat palvelut. (Laitilan kaupunki.)

Organisaatiossa yksikkö sijoittuu kaupungin sosiaali- ja terveystoimen alle. Yksikössä toteutetaan niin sosiaalihuoltolain mukaisia yleisiä perhepalveluja, kuin lastensuojelunkin palveluja. Yksikön tiimissä toimii yhteensä 7 työntekijää, joista kolme on sosiaalityöntekijöitä toimien pääasiassa lastensuojelussa ja loput 4 toimivat sekä aikuis- ja perhetyön, että lastensuojelun asiakkuuksien kanssa. Ammattinimikkeitä ovat sosiaalityöntekijät, perhevalmentaja, perhetyöntekijät ja ammatillinen tukihenkilö.

Kuva 1. Lastensuojelu ja perhepalvelut kaupungin organisaatiossa.

Lapsiperheille tarjottavia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja Laitilassa ovat lastensuojelu, lastenvalvoja, sosiaalihuoltolain mukainen perhetyö, perheneuvolapalvelut, äitiys- ja lastenneuvolan palvelut ja lapsiperheiden kotipalvelu. Perhekeskusmallin mukaan ajateltuna lapsiperhepalvelujen tuottajina toimivat myös seurakunta, järjestöt, seurakunta ja yksityiset yritykset. Sivistystoimen alla tarjottavia palveluja ovat mm. opetus-, varhaiskasvatus, nuorisotyö ja kirjastopalvelut.

Lapsiperhepalvelujen ja lastensuojelun asiakkaat koostuvat sekä lastensuojelun, että sosiaalihuoltolain mukaisista aikuis- ja perhetyön asiakkuuksista. Eräs keskeinen työmuoto asiakasperheiden kanssa on perhetyö. Perhetyötä on sekä sosiaalihuoltolain mukainen perhetyö, että lastensuojelun tehostettu perhetyö.

Käsitteellistä haastetta tuo asiakkuuksien nimeämien toisaalta Pro Consona -järjestelmän ohjaamana aikuis- ja perhetyön asiakkaiksi tai toisaalta lakisääteisen sosiaalipalvelun mukaan sosiaalihuoltolain mukaisiksi asiakkaiksi. Työntekijöiden käyttämässä arkikielessä puhutaan sosiaalihuoltolain mukaisista asiakkuuksista. Lastensuojelun asiakkaat ovat lastensuojelun asiakkaita niin Pro Consona -järjestelmässä, kuin työntekijöiden käyttämässä arkipuheessa.

Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu on niin kutsuttua erityistason palvelua erillään edellä mainituista perustason palveluista, jotka toimivat yleislaiksi kutsutun sosiaalihuoltolain alla. Lastensuojelun asiakkaalla on kuitenkin oikeus samoihin edellä mainittuihin sosiaalipalveluihin ja perhetyön muotoihin kuin muillakin. Lisäksi erityisen tason lastensuojelussa tuotetaan omina palveluinaan muun muassa jälkihuollon, sijaishuollon ja avohuollon palveluja. Näistä mainittakoon yhtenä avohuollon palveluna lastensuojelun tehostettu perhetyö, joka intensiteetiltään eroaa sosiaalihuoltolain mukaisesta, neuvolan ja lapsiperheiden kotipalvelun toteuttamasta perhetyöltä

4.3 Tavoite, tarkoitus ja tuotos

Kehittämiprojektin tavoitteena on laatia yksikön työntekijöiden käyttöön toimintakäsikirja, joka sisältää ohjeet yhdenmukaiseen kirjaamisen käytänteisiin. Lisäksi sen tarkoitus on ohjata työntekijä kiinnittämään huomiota erilaiseen perhetyön työskentelytapaan, kun kyseessä on lastensuojelun tai sosiaalihuoltolain mukaisen perhetyön asiakkuus.

Toimintakäsikirja toimii myös uusien työntekijöiden perehdytyksen tukena. Siinä tarkastellaan ja ohjeistetaan työntekijöitä myös päätöksentekoprosessissa, huomioiden kuka voi olla missäkin päätöksentekoprosessista vastuussa.

Toimintakäsikirjan tietoperustana oli lastensuojeluun, lapsiperheiden palveluun ja kirjaamiseen liittyvä lainsäädäntö, kuten lastensuojelulaki, sosiaalihuoltolaki, hallintolaki ja asiakasasiakirjalaki. Osa laeista edustaa niin sanottuja yleislakeja ja osa taas erityislakeja. Lisäksi tietoperustaan kuuluu Kantaan kirjaamisen uusimmat ohjeistukset.

Pro Consonaan kirjaaminen on toimintakäsikirjan keskeisiä osioita. Kirjaamisen ohella avataan sellaisia prosesseja, kuin lastensuojeluasian vireille tulo ja sosiaalihuollon asiakkuus. Toimintakäsikirjan tavoitteena on ohjata lastensuojelun ja perhepalvelujen työntekijää hahmottamaan muun muassa erot eri yhteydenottotyyppien, kuten lastensuojeluilmoituksen tai yhteydenoton ja ilmoituksen sosiaalihuoltoon välillä. Näiden kirjaaminen oikein mahdollistaa raportoinnin mm. lastensuojeluilmoitusten valtakunnalliseen rekisteriin.

Projektiorganisaatio koostuu ohjausryhmästä, johon kuuluu ohjaava opettaja ammattikorkeakoulusta, yksikön esimies mentorinani ja kaupungin sosiaali- ja terveystoimintajohtaja toimiksiantajana. Lisäksi kehittämissuunnitelmaa varten perustettiin projektityöryhmä, johon kuuluivat yksikön kaikki työntekijät.

5 KEHITTÄMISPROJEKTIN TOTEUTTAMINEN

Toimintakäsikirjan laatiminen työyhteisössä vaatii tiedon saamista ja keräämistä sekä kirjallisuudesta ja muista lähteistä, että myös työyhteisön jäseniltä. Opinnäytetyötäni kuvaava enemmän toiminnallinen kuin tutkimuksellinen opinnäytetyö. Toiminnallisuutta tässä projektissa on mm. työskentely yksikössä yhdessä työntekijöiden kanssa heidän perustyöhönsä tutustuen, sekä Pro consona -järjestelmän käytön opettelu ja sen kuvaaminen kuvakaappauksin toimintakäsikirjaan.

5.1 Metodina toiminnallinen opinnäytetyö ja toimintatutkimus

Opinnäytetyön ja kehittämistoiminnan yhdistämisestä on käytetty käsitettä toiminnallinen opinnäytetyö. (Vilka, 2003.) Kari Salonen (2013) avaa tutkimuksellisen ja toiminnallisen opinnäytetyön keskeisiä eroja julkaisussaan ”Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön”. Hän käyttää käsitettä ”kehittämistoiminta” yläkäsitteenä toiminnalliselle opinnäytetyölle, kehittämishankkeelle, tutkimukselliselle kehittämistoiminnalle, kehittämistyölle, kehittämiselle, työn kehittämiseksi ja projektitoiminnalle. Toimintatutkimus taas on hänen mukaansa akateemista tutkimusta eli tieteen tekemistä, ja siihen sisältyvässä toiminnassa eli kehittämisessä noudatetaan tieteen tekemisen sääntöjä ja logiikkaa. (Salonen, 2013.)

Opinnäytetyön tyyppejä ovat ainakin toiminnallinen opinnäytetyö, tutkimuksellinen opinnäytetyö, taiteellinen opinnäytetyö, portfolio-opinnäytetyö ja päiväkirjamuotoinen opinnäytetyö. Toiminnallisen ja tutkimuksellisen opinnäytetyön keskeinen ero on siinä, että toiminnallisen opinnäytetyön tuloksena syntyy tuotos, kun taas tutkimuksellisen opinnäytetyön tuloksena syntyy yleensä uutta tietoa tutkimusraportin muodossa esiteltynä. (Salonen, 2013.)

Toiminnallisessa kehittämistyössä toiminnan vaiheet kohti tuotoksen valmistumista etenevät dialogisessa tai trialogisessa vuorovaikutuksessa siinä toimintaympäristössä, johon tuotosta tehdään. Tuotos rakentuu ihmisten ja toiminnan keskellä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Palautteen antaminen ja vastaanottaminen ohjaavat lopullisen tuotoksen syntyprosessia, aiheuttaen ajoittaista suunnanvaihtamista ja toiminnan uudelleenmäärittelyä. (Salonen, 2013.)

Toiminnallisessa opinnäytetyössä tai kehittämistyössä ei määritellä tutkimuskysymystä kuten akateemisessa tutkimuksessa tai tutkimuksellisessa opinnäytetyössä. Toiminnallisen opinnäytetyön lähtöasetelma muistuttaa kuitenkin toimintatutkimuksen lähtöasetelmaa. Intressi on selvittää, kuinka asioiden tulisi olla. Kehittämistoiminta kuten toimintatutkimuskin alkaa usein nykytilan kuvaamisella. Jatkokysymyksenä seuraa kysymys siitä, miten asiantila saadaan aikaan ja millaista tietoa kehittämisen tueksi tarvitaan. Toimintatutkimuksessa, kuten toiminnallisessa opinnäytetyössä tai projektinomaisessa kehittämistoiminnassa ei tavoitella tietoa vain tietämisen vuoksi, vaan haetaan sellaista tietoa, jonka avulla käytänteitä voidaan parantaa. (Kananen, 2014, 209.) Toiminnallisessa opinnäytetyössä kuitenkin systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tai työn teoreettisen viiteperustan rakentaminen on ohjatumpaa ja määritellympää kuin työelämän hanke-, projekti- tai kehittämistoiminnassa.

Toimintatutkimusta kutsutaan metodikirjallisuudessa enemmän lähestymistavaksi kuin tutkimusmenetelmäksi. Toimintatutkimuksella tarkoitetaan samanaikaisesti tapahtuvaa tutkimusta ja toimintaa tai kehittämistyötä. Mukana on henkilöitä sekä tutkijan että käytännön työelämän työntekijöiden roolissa (Kananen, 2014, 11, Valli & Aaltola, 2015, 204.) Toimintatutkimusta voidaan kuitenkin myös toteuttaa täysin tieteellisenä toimintana tiedeyhteisön taholta. (Kananen, 2014, 11-13.)

Toimintatutkimuksen avulla pyritään löytämään tietoa, joka palvelee käytänteiden kehittämistä. Toimintatutkimuksen kuvataan olevan myös tutkimusta toiminnan sisällä. (Valli & Aaltola, 2015, 204). Se liittyy olennaisesti käytännön työelämässä ilmeneviin ongelmiin, niiden tiedostamiseen ja ratkaisuun. (Kananen, 2014, 11.) Tutkijana, tai tässä tapauksessa opiskelijana ja opinnäytetyön tekijänä roolina on osallistua aktiivisesti työyhteisön tuotoksen rakentumista ohjaavaan toimintaan tehden mahdollisia muutosinterventioita. (Kananen, 2014, 11-13, Valli & Aaltola, 204-205)

Erilaisten tutkimusmetodien joukossa toimintatutkimus on lähellä kehittävää työntutkimusta tai kehittämistutkimusta. Toimintatutkimuksessa tutkija on itse mukana muutosprosessissa, mutta kehittämistutkimuksessa näin ei ole. Toimintatutkimuksen kuvataan kohdistuvan lähinnä ihmisiin, kun taas kehittämistutkimuksessa kohteena voivat olla myös prosessit ja toiminnot, jossa ei ole ihmisiä. Toimintatutkimus luetaan kuuluvaksi laadulliseen tutkimukseen, mutta sen tutkimusote voi olla sekä laadullinen eli kvalitatiivinen tai määrällinen eli kvantitatiivinen. (Kananen, 2014, 20-21.)

Toimintatutkimuksen pohjoismaiset juuret pohjautuvat ruotsalaisen Björn Gustavsenin vuonna 1992 esittelemään kommunikatiivisen toimintatutkimuksen ideaan. Sen mukaisesti työyhteisön kehittäminen perustuu avoimeen ja demokraattiseen dialogiin työntekijöiden kesken. Suomessa toimintatutkimuksellista lähestymistapaa on kutsuttu myös tutkimukselliseksi kehittämistoiminnaksi, joka on ollut erityisesti ammattikorkeakoulujen opinnäytetyössä paljon käytetty tutkimuksen viitekehys. Englanninkielisenä käsitteenä tätä kutsutaan kuvaavasti *“research & development”*, eli *“tutkimus ja kehittäminen”*. Toimintatutkimus nähdään syklisenä prosessina, jossa sykliin sisältyy suunnittelu, toimeenpano, havainnointi ja reflektointi. (Kananen, 2014, 11-13.)

Toimintatutkimuksen vaiheisiin kuuluu ongelman määrittely, ratkaisun esitys, ratkaisun kokeilu ja ratkaisun arviointi. Kehittämistyö vaatii kehitettävän kohteen määrittämisen ja nimeämisen, ja keskeisen ongelman priorisoinnin. Toiminnan onnistumisen kannalta olennaista on se, kuinka hyvin ongelma pystytään määrittämään ja sen jälkeen muuttamaan tutkimuskysymykseksi. (Kananen, 2014, 34-36.)

5.2 Kehittämismenetelminä työpajat ja dialogi

Opinnäytetyön kehittämismenetelmiä ovat ryhmämuotoiset työpajat koko työyhteisön kanssa, pienemmät työryhmät ja yksilökeskustelut yksikön työntekijöiden kanssa.

Työpaja on yhteisen kehittämisen keskeinen työmuoto. Erityisesti silloin se nähdään hyvänä keinona, kun tavoitteena on uusien ideoiden tuottaminen, ratkaisumallien tai muiden toimenpiteiden suunnittelemine, priorisoiminen tai arvioiminen ja yksinkertaisten päätösten tekeminen. Hankalampaa työpajoissa on viestiä tietoa, muuttaa ihmisten mielipiteitä, tai tehdä monimutkaisia päätöksiä. (Koskinen ym. 2018, 156.)

Menetelmäksi valikoitui työpajat, sillä työpajoissa osallistujat tuottavat sisällön ja heillä on tarvittavaa tietotaitoa tuottaa vastaukset projektin keskeisiin kehittämiskohteisiin, kuten perhetyön malliin, taloudellisen tuen prosessiin ja kirjaamisen polkuihin.

Työpajoissa toteuttavien töiden vetämistä kutsutaan fasilitoinniksi. Sillä tähdätään siihen, että työpaja sujuu vaivattomasti ja työntekijöiden tai ryhmän jäsenten asiantuntemus saadaan yhteiseen käyttöön, tässä tapauksessa osaksi toimintakäsikirjan sisältöä. (Koskinen ym. 2018, 156.)

Onnistuneen työpajan suunnittelu lähtee tavoitteista käsin. Työpajojen tavoitteet voi jakaa kahteen ryhmään, joko keksitään ratkaisua visioon tai ongelmaa, tai kehitetään toimenpiteitä, joilla niihin päästään. (Koskinen ym. 2018, 157.)

David Bohmin dialogikäsitely korostaa dialogia sosiaalisena ja psykologisena toimintana, jossa yhdessä yritetään päästä kohti parempaa ymmärrystä. Valitsin kehittämismenetelmäksi dialogin, sillä halusin sen avulla rakentaa luottamusta työyhteisön jäseniin. Modernissa dialogissa olennaista on keskustelijoiden välinen tasavertaisuus ja erilaisten näkökulmien yhtäläinen arvo. Oppivan organisaation perustana pidetään dialogisesti viestiviä tiimejä ja dialogia pidetään organisaatio ydinprosessina. Dialogista viestintää tiimissä kuvataan myös vapaaksi ja ennakkoluulottomaksi tutkiskeluksi, jolloin käsiteltävästä asiasta muodostaa moniulotteisempi kokonaiskuva kuin mitä yksin pystyisi rakentamaan. Toistuvan dialogin tuloksena osallistujat oppivat hahmottamaan todellisuuden uudella tavalla. (Holm ym. 2018.)

5.3 Tutkimusmenetelmänä haastattelu

Kehittämiprojektin tutkimuksellisena osiona toteutui teemahaastattelu lähistöllä sijaitsevan kaupungin lastensuojelun yksikköön. Haastateltavana oli yksikön sosiaalityöntekijä. Projektin alussa tavoitteeksi asetettiin kolmen eri yksikön haastattelu, mutta yksikön sosiaalityöntekijöiden kiireellisyyden takia, haastattelu toteutui vain yhteen yksikköön. Haastattelulupa kysyttiin puhelimitse ensin soittamalla ja sen jälkeen sähköpostitse vahvistamalla.

Haastattelu antaa mahdollisuuden syventää kenttätutkimuksen aikana syntyneitä havaintoja. Vastauksia esille tulleeisiin ongelmiin voi löytyä suorilla kysymyksillä. Tutkimusongelmia koskevat kysymykset saattavat kohdentua tiettyihin henkilöihin ja heidän avainosaamiseensa. Tutkijan valitsevat niin sanotut avaintiedonantajat tietäjät kiinnostuksen kohteena olevista asioista erityisen paljon. (Heikkinen ym. 2007, 110.)

Haastattelut voidaan luokitella osallistujamäärän mukaan joko yksilö- tai ryhmähaastatteluiksi sen lisäksi kysymystyyppin mukaan puhutaan lomakehaastatteluista, teemahaastatteluista ja syvä haastattelusta eli avoimesta haastattelusta. Tässä tutkimuksessa toteutettiin teemahaastattelun yksilöhaastatteluna. Teemahaastattelulla tarkoitetaan kahden ihmisen välistä keskustelua aihe kerrallaan. Teemahaastattelun teemat saadaan

tutkittavan ilmiön ennakkonäkemyksestä. (Kananen, 2014, 87.) Toimeksiantona saadussa kehittämisprojektissa haastattelun teemat tulivat toimeksiantajalta tarvelähtöisesti. Tässä tapauksessa tarve oli taloudellisen tuen ohjeistus ja siitä tehtävä prosessikuvaus ohjeeksi työntekijöille. Lisäksi teemahaastattelussa selvitin lastensuojelun asiantuntijan näkemystä systeemisestä lastensuojelun toimintamallista.

5.4 Kehittämisprojektin eteneminen

Toimintakäsikirjan eteni yhteistyössä yksikön työntekijöiden kanssa. Projektin alkoi elokuussa 2019 ja toimintakäsikirja valmistui huhtikuussa 2020. Sen tekeminen sisälsi toimintakäsikirjaan liittyviä keskusteluja mentorini kanssa, työpajoja yhdessä yksikön kaikkien työntekijöiden kanssa, työpajoja pienemmissä ryhmissä, muutamia prezikoulutuksia sekä naapurikaupunkiin tehdyn haastattelun. Aikaa kului erityisesti lastensuojelulain ja sosiaalihuoltolain parissa, Pro Consona -järjestelmän käyttöä opetellen, sekä Kanta-uudistukseen perehtyen.

Alla olevan taulukon mukaisesti kehittämisprojektini etenemistä voi kuvata neljän eri syklin, eli vaiheen mukaisesti. Sykliin alkamiset ja päättymiset eivät ole selkeitä, vaan syklit kulkevat osittain päällekkäin.

SYKLI 1. ELOKUU 2019 PROJEKTIN SUUNNITTELU Nykytilanteen selvittämistä ja projektin tavoitteista sopimista. 	SYKLI 2. MARRAS-JOULUKUU 2019 TOIMEENPANO JA HAVAINNOINTI 	SYKLI 3. JOULUKUU-HELMIKUU 2019 TOIMEENPANO Teemahaastattelu ja tuotoksen työstäminen 	SYKLI 4. MAALISKUU-LOKAKUU REFLEKTOINTI JA TOIMINTÄKÄSIKIRJAN ARVIOINTI
TOIMINTÄKÄSIKIRJAN TAVOITTEET ALLA!	Tiedon hakua, prezikouluksia ja työpajoja		Kehittämishankkeen arviointi ja raportointi
Kirjaamisen yhtenäistäminen	Tiedonhankinta: Hallitusohjelmat, hankkeet, lastensuojelun historia ja nykypäivä	Tiedonhankinnan syventäminen: Lastensuojelun käsikirja, lainsäädäntö, tietojärjestelmämuutokset	Tuotoksen viimeistely: Viimeiset muutokset välivaiheen tulosten esittelyn pohjalta.
Perhetyön suunnitelmallisuus ja perhetyön eri muodot	Työpajat Yksilökeskustelut	Teemahaastattelu Työpajat perhetyö ja taloudellinen tuki Syventävät keskustelut	Tuotoksen arviointi, käytettävyyden arviointi
Taloudellisen tuen prosessin kuvaaminen	Tuotoksen muoto, sisällölliset ja rakenteelliset asiat	Dialogin syventyminen työyhteisössä	Projektin raportointi ja viimeistely
Yksikön työntekijöiden tehtäväsivallöt		Toimintakäsikirjan työstäminen -tuotoksen runko ja sisältö	Opinnäytetyö esittäminen ja julkistaminen
Toimintakäsikirja, perehdytyskansio tai sähköinen materiaali-pankki, jossa mm. <ul style="list-style-type: none"> • työntekijöiden työnsivallöt • Ohjeet Pro Consonaan kirjaamiseen • työprosessien kuvaukset • keskeinen lainsäädäntö 		Sisällön muuttaminen vastaamaan Kantapalvelujen määritelmiä Välivaiheen tulosten esittely työyhteisössä helmikuussa 2020	

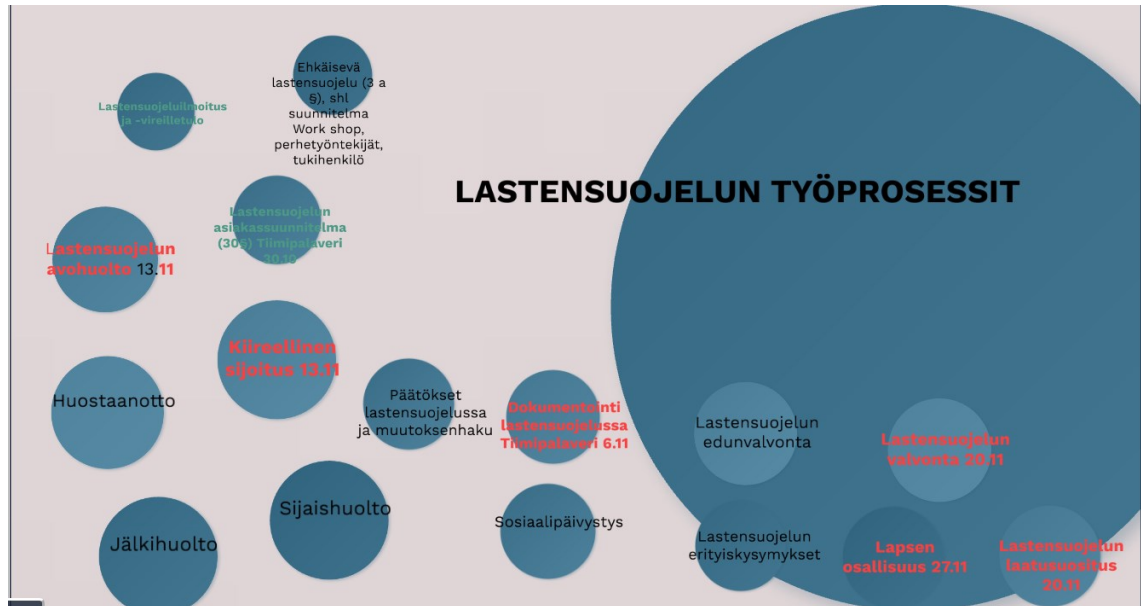
Taulukko 1. Kehittämishankkeen syklejä.

Projektin ensimmäinen sykli alkoi elokuussa 2019 kestäen noin marraskuulle 2019. Alussa selvitettiin nykytilaa ja taustaa tilanteelle. Tavoitteeksi määriteltiin kuvata yksikössä tehtävän työn keskeisiä prosesseja lainsäädännön ja Pro Consonan ohjeistuksen mukaan. Kirjaamisen tapojen yhtenäistäminen oli keskeisin tavoite. Ensimmäisessä vaiheessa oli vielä epäselvää, missä muodossa ohjeistukset kuvattaisiin. Ensimmäinen vaihe sisälsi paljon itsenäistä työskentelyä annettuihin materiaaleihin tutustuen.

Toisessa syklissä toimintakäsikirjalle etsittiin tiedollista perustaa. Tämän vaiheen aikana muodostui kuva lastensuojelun historiasta ja nykytilasta, sekä hahmottui projektin taustateoria. Kirjallisuushaussa lähteitä haettiin erilaisia tietokantoja käyttäen sekä hakusanoin että rajauksin. Käytettyjä tietokantoja olivat Aalto Yliopisto, Ellibs, Theseus, Arto ja Arton kotimaiset artikkelit, Finlex ja Finna. Hakusanoja olivat muun muassa lastensuojelu, perhetyö, LAPE, systeeminen toimintamalli, systeeminen lastensuojelu ja systeemitheoriaa. Rajausten avulla haettiin erikseen aiheesta julkaistuja väitöskirjoja, kirjoja, artikkeleja tai opinnäytetöitä, jotka rajattiin myös julkaisuvuoden perusteella pyrkien mahdollisimman uusiin tietolähteisiin. Kirjallishaun tuloksista kirjattiin osa taulukkoon, avaten tutkimusten tarkoituksen, menetelmät, aineiston keruun ja keskeiset tulokset.

Tietolähteiden avulla löytyi valtioneuvoston, sosiaali- ja terveysministeriön sekä THL:n julkaisut ja dokumentit. Ne toimivat projektin keskeisenä lähdeaineistona. Kehittämisprojekti nojaa tiedollisesti myös sosiaalihuoltolakiin, lastensuojelulakiin, asiakasasiakirjalakiin ja hallintolakiin.

Lastensuojelun työprosesseja käytiin läpi koko työyhteisön kanssa preziesityksinä. Toisessa vaiheessa sovittiin tuotoksen lopullisesta muodosta toimintakäsikirjaksi. Rungon ja sisällön suunnittelu ajoittui myös tähän vaiheeseen. Prezikoulutuksia pidettiin syksyllä 2019 lastensuojelun keskeisistä käsitteistä sekä osasta lastensuojelun työprosesseja. Alla olevan kuvan mukaisista lastensuojelun työprosesseista käsiteltiin prezikoulutuksena lastensuojeluilmoitusta ja lastensuojeluasian vireilletuloa, sekä asiakassuunnitelman tekoa.

Kuva 2. Esimerkki preziesityksestä työyhteisölle.

Ehkäisevää lastensuojelua ja sosiaalihuoltolain mukaista perhetyötä käsiteltiin työpajoissa projektin kolmannen syklin vaiheessa joulukuussa 2019, ja niiden lopputuloksena syntyi ”Suunnitelmaan perustuvan perhetyön malli” ja ”Sosiaalihuoltolain mukaisen työn malli Laitilassa”. Mallit ovat esiteltynä raportin seuraavassa luvussa ”6.1 Toimintakäsikirjan esittelyä”, kuvat 8 ja 9. Työpajoissa apuvälineenä käytin tekemääni perhetyön prosessilomaketta, jonka tarkoitus oli selkeyttää perhetyön prosessia eri toimijoiden näkökulmasta (Liite 1). Lisäksi keskustelin yksikön sosiaalityöntekijän kanssa pienimuotoisen kyselyn avulla aiheesta (Liite 2). Jälkimmäinen malleista on kuvio, jossa esitetään lapsiperheiden palveluissa tarjottavien joidenkin palvelujen palveluprosessit asiakkaan, perhevalmentajan, sosiaalityöntekijän, perhetyöntekijän ja ammatillisen tukihenkilön näkökulmasta.

Sosiaalityöntekijän teemahaastattelu naapurikaupungissa toteutui projektin kolmannessa syklissä, joka oli edelleen projektin aktiivista ja toiminnallista vaihetta. Tämä ajoitui alkuvuoteen 2020. Teemat olivat systeemisen lastensuojelun toimintamalli ja lastensuojelun ydintyöhön liittyen lastensuojelun asiakkaan taloudellinen tuki. Haastattelun lopputuloksena haluttiin saada rakennettua taloudellisen tuen prosessin kuvaus ja ohjeistus. Taloudellisen tuen prosessi rakentui teemahaastattelun (teema 1, Liitteessä 3), aiheeseen teoreettisesti tutustuen, sekä näiden jälkeen pidetyn sosiaalityöntekijöiden työpajan jälkeen talvella 2020. Taloudellisen tuen prosessi on esiteltynä luvussa 6.1 kuva

12. Kanta-palvelujen kokonaisuutta käytiin myös läpi yhdessä työyhteisön kanssa pidetyssä työpajassa.

Toisena tavoitteena oli saada alalla pitkään toimineen lastensuojelun sosiaalityöntekijän näkemys lastensuojelun kriisistä ja systeemisen toimintamallin käytettävyydestä. Haastattelua varten mukana oli aiheeseen liittyvä kysymysrunko (teema 2, Liite 3.) Vastauksia kirjattiin ylös haastattelutilanteessa, jossa keskustelu oli avointa, mutta asiassa pysyvää. Haastattelun kirjoitettiin puhtaaksi sitä seuraavana päivänä, ja lähetettiin oikoluettavaksi haastateltavalle. Toimintakäsikirjan tullessa valmiiksi sai haastateltava sen luettavakseen.

Osana kehittämisprojektia toteutui myös osallistava työpaja Laitilan kaupungin SOTE -johtoryhmälle. SOTE-johtoryhmässä toimi osallisina silloisen sosiaali- ja terveystoimintajohtajan viransijainen, johtava sosiaalityöntekijä, johtava ylilääkäri terveyspalveluista, vammais- ja kuntouttavan työtoiminnan johtaja, sekä ikääntyneiden palveluista palveluasumisen ja kotihoidon johtajat. Osallistavassa osuudessa jokaisen yksikön edustaja pohti oman yksikkönsä osaamisalueita lapsi- nuoris- ja perheystävällisen yhteiskunnan toteutumisen näkökulmasta sekä oman yksikkönsä keskeisiä tulevaisuuden kehittämiskohteita. Työpajassa vahvistuivat kehittämisprojektin tavoitteet lastensuojelun ja perhepalvelujen keskeisistä kehittämisen kohteista. Alla olevassa taulukossa ovat projektin aikana pidetyt työpajat.

Työpaja	Tuotos
Ehkäisevä lastensuojelu (joulukuu 2019)	Suunnitelmaan perustuvan perhetyön malli
Shl mukainen perhetyö (joulukuu 2019)	Sosiaalihoitolain mukaisen työn malli Laitilassa
Osallistava työpaja Laitilan SOTE-johtoryhmälle (joulukuu 2019)	Lapsiperheiden palvelujen ja muiden yksiköiden keskeiset kehittämiskohteet
Taloudellisen tuen prosessi (tammikuu 2020)	Taloudellisen tuen malli
Kantapalvelujen kokonaisuus (helmikuu 2020)	PP-esitys sekä kuvaukset toimintakäsikirjassa

Taulukko 2. Projektin aikana pidetyt työpajat.

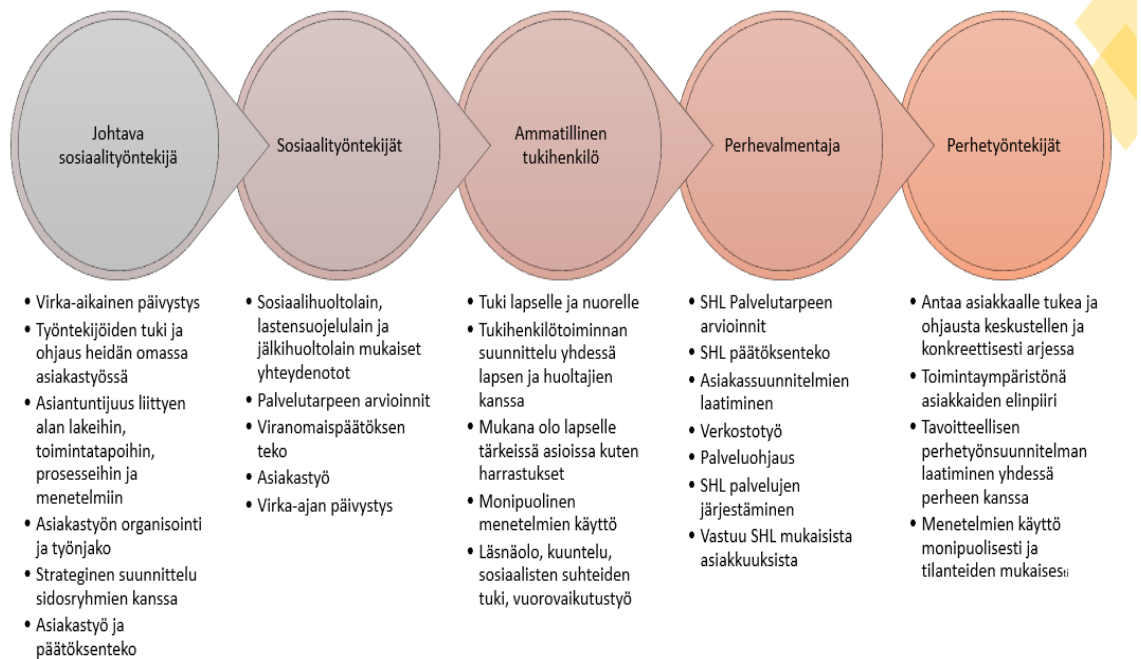
6 KEHITTÄMISPROJEKTIN TUOTOS

Kehittämiprojektin tuotoksena valmistui toimintakäsikirja Laitilan kaupungin lastensuojelun ja perhepalvelujen yksikköön huhtikuussa 2020. Toimintakäsikirja sisältää työn ydinosaamiseen liittyviä malleja, kuvallisia ohjeita ja työprosessien kuvauksia. Keskeistä toimintakäsikirjassa on Pro Consonaan tehtävien kirjaamisten kuvaukset. Tulossa olevan sosiaalihuollon asiakastiedon Kanta-palvelujen käyttöönoton takia, kirjaamisen ohjeet synkronoituvat sekä lainsäädäntöön, että Kantaan. Kirjaamisen logiikassa noudatetaan Kanta-palvelujen palveluprosessin viittä vaihetta sekä hallintolain, sosiaalihuoltolain, lastensuojelulain ja asiakasasiakirjalain mukaista asian käsittelyn menettelyä.

6.1 Toimintakäsikirjan esittely

Tuotos on sivumäärältään noin 50 sivua, sisältäen työn ydinosaamiseen liittyviä malleja, kuvallisia ohjeita ja työprosessien kuvauksia. Toimintakäsikirjan kansi on nähtävillä tämän raportin liitteessä 4 ja sisällysluettelo liitteessä 5. Toimintakäsikirjan päälukuja ovat ”1 Lapsiperheiden palvelut ja lastensuojelu kaupungin organisaatiossa”, ”2 Lapsiperheiden palvelua ja lastensuojelua ohjaava lainsäädäntö”, ”3 Lapsiperheiden palvelutehtävän palveluprosessi”, ”4 Perhetyö”, ja ”5 Lastensuojelun palvelutehtävän palveluprosessi”. Liitteitä toimintakäsikirjassa on viisi, ja erilaisia sitä varten tehtyjä kuvia tai malleja yhteensä 37 (Liite 6).

Toimintakäsikirjan ensimmäisessä luvussa on esiteltynä kaupungin toimialaorganisaatio sekä lapsiperheiden palvelujen ja sen sidosryhmien palvelunumeroita. Lisäksi siinä esitellään yksikön työntekijöiden ammattinimikkeet ja keskeiset työnsisällöt. Sosiaalihuollon nykyinen palvelurakenne kuvataan luvussa 1. sosiaalihuollon palvelutehtävinä siten, että ne on luokiteltu matalan kynnyksen, erityistason ja vaativan tason palveluiksi. Lapsiperheiden palvelut sijoittuvat matalan kynnyksen ja erityistason palvelujen välille, ja lastensuojelun palvelut erityistason ja vaativan tason palvelujen välille.

Kuva 3. Yksikön henkilöstön ammattinimikkeet ja työnsisällöt kuvattuna toimintakäsikirjassa.

Toinen luku käsittelee kokonaan lapsiperheiden palveluja ja lastensuojelua ohjaavaa lainsäädäntöä. Se sisältää kappaleet hallintolaista, asiakasasiakirjalaista, sosiaalihuoltolaista ja lastensuojelulaista. Lisäksi luvussa esitellään lyhyesti lastensuojelulain keskeiset uudistukset 2020 alusta. Luvussa 2.1 käydään läpi määritelmänä, mitä tarkoitetaan erityistä tukea tarvitsevalle lapsella lastensuojelussa, sekä kirjaamisen polku Pro Consonaan. Käsite on haastava, sillä sosiaalihuoltolaissa erityistä tukea tarvitsevalle henkilöllä tarkoitetaan henkilöä, jolla on erityisiä vaikeuksia saada ja hakea tarvitsemiaan sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja. Lapsi taas voi tarvita erityistä tukea samoista syistä kuin muutkin sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja tarvitsevat henkilöt, mutta myös sen vuoksi että lapsen kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä ja kehitystä tai lapsi itse käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään tai kehitystään. Pro Consonassa lapsi kirjataan erityistä tukea tarvitseväksi samassa paikassa, jossa kirjataan myös yhteydenotto sosiaalihuoltoon (aikuis- ja perhetyö.) Lapsen voi kirjata erityistä tukea tarvitseväksi kuitenkin myös vasta myöhemmin palvelutarpeen arvioinnin aikana, mikäli selviää esimerkiksi asioita jotka lasta vaarantavat, ja näin ollen lastensuojelun tarvetta. Yksilökohtaisen arvion siitä, onko lapsi erityistä tukea tarvitseva, tekee sosiaalityöntekijä.

Kolmas luku käsittelee lapsiperheiden palvelujen palveluprosessia sen mukaisesti, miten se osana Kanta-palveluja kuvataan. Kanta-palveluihin tallennettavilla asiakirjoilla on pakollisena kuvailutietona viisi yleistä sosiaalihuollon palveluprosessia. Asioiden käsittely missä tahansa palvelutehtävissä, esimerkiksi lapsiperheiden palvelujen palvelutehtävissä tai lastensuojelun palvelutehtävissä, noudattaa (Kannassa) seuraavaa palveluprosessia: Asian vireilletulokäsittely, palvelutarpeen arviointi, asiakkuuden suunnittelu, palvelujen järjestäminen ja palvelun toteutus. Palveluprosessin eri vaiheisiin kuuluu erilaisia asiakirjoja. Toimintakäsikirjassa tämä oli kuvattuna alla olevan kuvan mukaan. Prosessi on kuten THL määrittää, mutta alla olevat tekstit ovat projektin aikana tehtyjä sovelluksia tämän yksikön käyttöön.

Kuva 4. Asian käsittelyn palveluprosessi kuvattuna toimintakäsikirjassa.

Lapsiperheiden palvelut määritellään Kanta-palveluissa *“Sosiaalihuollon palvelutehtävänä, jonka tavoitteena on tukea lapsiperheitä ja vanhemmuutta sekä edistää lasten yksilöllistä kasvua ja myönteistä kehitystä”*. (Sosiaalihuollon asiakirjat versio 3) Kanta-palveluihin siirtymisenkin jälkeen sosiaalihuollossa sovelletaan sosiaalihuoltolakia (1301/2014). **Sosiaalihuoltolain mukaisia tuen tarpeeseen vastaavia palveluja** ovat lain 14 pykälän mukaan sosiaalityö, sosiaaliohjaus, sosiaalinen kuntoutus, perhetyö, kotipalvelu, kotihoito, asumispalvelut, laitospalvelut, liikkumista tukevat palvelut, päihdetyö,

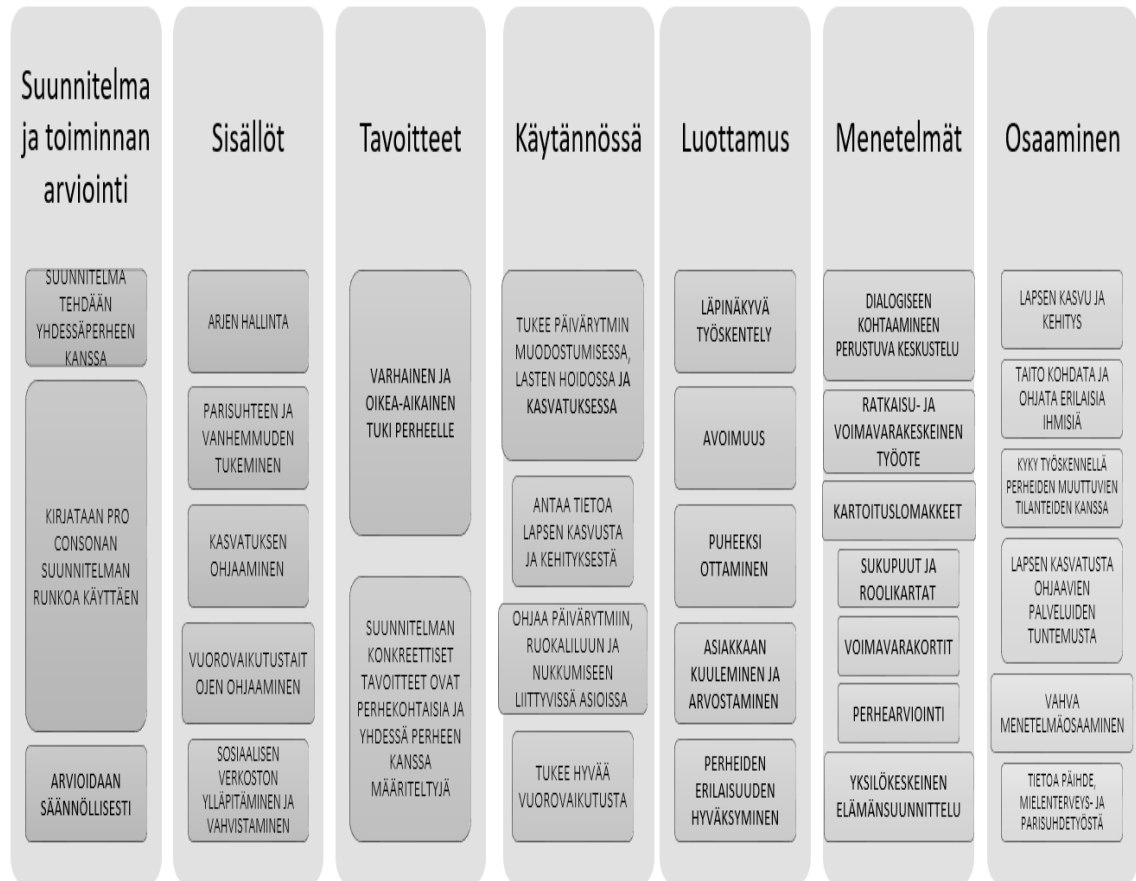
mielenterveystyö, kasvatus- ja perheneuvonta, vanhemman ja lapsen välisen tapaamisen valvonta sekä luvun 28 mukaan ”muut palvelut”, joita ovat lomanviettopalvelu tai loman tuki sekä tukihenkilötoiminta erityistä tukea tarvitsevalle henkilölle tai perheelle. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014 14 § ja 28 §.)

Luvussa kolme käsitellään myös perhetyötä ja ammatillista tukihenkilötyötä sosiaalihuoltolain mukaisena palveluna lapsiperheiden sosiaalipalveluna. Perhetyö on työmuoto, jota voidaan toteuttaa lapsiperheiden palveluissa tai päivähoidon, neuvolan ja koulun yhteydessä. Toiminnassa sovelletaan sosiaalihuollon lainsäädäntöä, vaikka kunta olisikin organisoinut sen muualta kuin sosiaalitoimesta käsin, esimerkiksi neuvolan perhetyönä. Myös neuvolan perhetyön asiakkailta on oltava mahdollisuus sosiaalihuoltolain mukaiseen palvelutarpeen arviointiin. (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas, 2017, 59.)

Perhetyötä tarjotaan usein matalan kynnyksen palveluna lapsiperheille ennaltaehkäisevässä muodossa. Sitä lähellä oleva tukimuoto on myös lapsiperheiden kotipalvelu, jota Laitilassa saa kotihoidon yksikön toteuttamana.

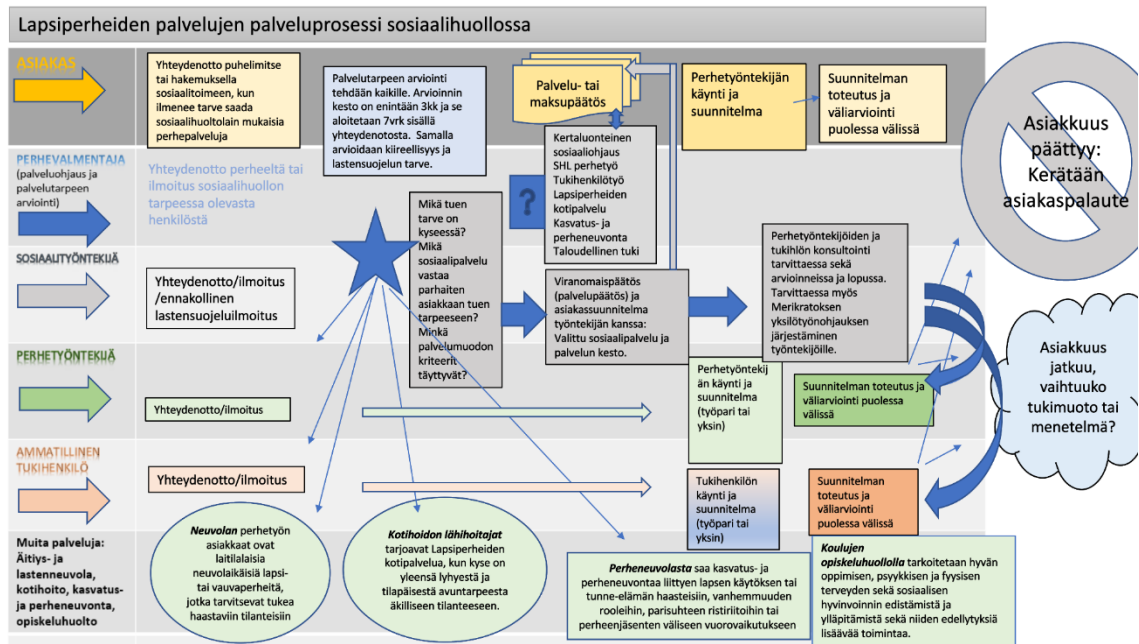
Sosiaalihuoltolain mukainen perhetyö ei vaadi lastensuojelun asiakkuutta. Lastensuojelunkin asiakkaana oleva lapsi ja hänen perheensä ovat kuitenkin oikeutettuja saamaan sosiaalihuoltolain mukaista perhetyötä.

Kanta-palveluissa palvelun toteuttamisvaiheessa perhetyöstä tehdään sekä suunnitelma että perhetyön lausunto asiakasasiakirjoina. Perhetyön merkinnät kirjataan asiakaskertomukseen. Toimintakäsikirjassa kuvataan Pro Consonasta otetun kuvan avulla, miten perhetyön suunnitelma tehdään lomakkeissa tällä hetkellä. Toimintakäsikirjaa varten tehtiin yhdessä perhetyöntekijöiden kanssa työpajassa suunnitelmaan perustuvan perhetyön malli, joka sisältää seuraavat osa-alueet: suunnitelma ja toiminnan arviointi, sisällöt, tavoitteet, käytännön, luottamuksen merkityksen, Laitilan kaupungin perhetyössä käytetyt menetelmät sekä menetelmiä joita voisi myös käyttää, ja ammatilliset osaamisvaatimukset. Malli on rakennettu hyödyntäen THL:n perhetyötä koskevaa asiasisältöä sovellettuna ja lisäiltyä työryhmätyöskentelyn tuloksia. (THL, perhetyö.)

Kuva 5. Suunnitelmaan perustuvan perhetyön malli kuvattuna toimintakäsikirjassa. (THL, perhetyö)

Sosiaalihuoltolain mukaisen työn mallissa kuvataan, kuinka perhevalmentaja ja sosiaalilyöntekijä voivat ohjata asiakkaita myös muiden palvelujen, kuten neuvolan, perheneuvolan, lapsiperheiden kotipalvelun tai koulun oppilashuollon piiriin. Näiden tahojen kanssa tehtävä toimintaa kutsutaan moniammatilliseksi verkostotyöksi. Asiakkaan saama tuki voi myös alkaa muiden palvelujen piiristä, joista tarvittaessa voi tulla yhteydenotto, ilmoitus tai hakemus sosiaalihuoltoon, jolloin aloitetaan palvelutarpeen arviointi.

Kuva 6. Sosiaalihoitolain mukaisen työn malli Laitilassa.

Neljäs luku käsittelee lastensuojelun palveluprosessia. Lastensuojeluasiassa noudatetaan Kanta-palveluissa samaa palveluprosessia kuin lapsiperheiden sosiaalipalveluissa eli asian vireilletulokäsittely, palvelutarpeen arviointi, asiakkuuden suunnittelu, palvelujen järjestäminen ja palvelujen toteutus. Luvun alussa esitetään lastensuojelukäsitteen määritelmät lastensuojelulain ja sen jälkeen kantapalvelujen mukaan. Lastensuojelulain mukaisesti se on lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua, jota toteutetaan tekemällä asiakassuunnitelma sekä järjestämällä avohuollon tukitoimenpiteitä. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua ovat myös kiireellinen sijoitus ja huostaanotto sekä niihin sisältyvä sijaishuolto ja jälkihuolto. (Lastensuojelulaki 3§, Lastensuojelun käsikirja). Kantapalveluissa lastensuojelu taas määritellään ”sosiaalihoillon palvelutehtävänä, jonka tavoitteena on turvata erityistä suojelua tarvitsevien lasten ja nuorten oikeus turvalliseen kasvuympäristöön sekä tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen.” joskin osana määritelmää myös todetaan lastensuojelun perustuvat lastensuojelulakiin. (THL Oper, 2019, 40.)

Toimintakäsikirjassa tuodaan esille, että sekä lapsiperheiden palvelujen että lastensuojelun asian vireilletulon käsittelystä alkaa sosiaalihoillon asiakkuus. Lastensuojeluasian tullessa vireille, arvioidaan aina ensimmäisenä mahdollinen kiireellisen lastensuojelun tarve. Molemmassa tapauksissa vireilletulokäsittelyä seuraa yleensä palvelutarpeen arviointi, jonka aikana asiakas on Pro Consonassa sosiaalihoillon asiakas. Palvelutarpeen

arvioinnin aikana ja sen lisäksi lastensuojeluasiassa tehdään myös lastensuojelutarpeen arviointi. Mahdollinen lastensuojelun asiakkuus käynnistyy vasta näiden toimien jälkeen. Luvussa neljä kuvataan myös prosessin eteneminen Pro Consonan kirjaamisen mukaan. Kuvalliset ohjeet Pro Consonaan löytyvät lastensuojeluilmoituksen kirjaamisesta, yhteenvedosta lastensuojelutarpeen selvittämisestä Pro Consonassa, ratkaisun tekeminen lastensuojeluasiakkuuden alkamisesta, lastensuojelun avohuollon asiakassuunnitelman tekemisestä sekä lastensuojelun asiakaskertomuksen kirjaamisesta.

Asiakas 020103-543C SOSIAALIHUOLTO SEPPO SAKARI
KODJALA 666, 23800 LAITILA

Vastaanottopvm 21.01.2020 Klo 12:11 Tietolähde/ilmoittaja Virka/Suhde Ilmoitustyyppi Ilmoitus Vaihe Vastaanotettu

Tietolähde Vanhemmat/Huoltajat Asian sisältö Käsitteily Toimenpiteet

Vastaanottaja Sillantaka Selja Vastaanotettu 21.01.2020 Klo 12:11

Ilmoitustyyppi Lastensuojeluilmoitus

Tietolähde / ilmoittaja
 Viranomainen / ilmoitusvelvollinen
 Yksityishenkilö
 Ilmoittajataho ei ilmene ilmoituksesta

Virka/Suhde Muu Työpaikka
 Ilmoituksen tekijä on yksityishenkilö, joka kieltää antamasta tietoja ilmoittajasta asiaan osallisille
 Syy

Ilmoituksen tekijän yhteystiedot
 Nimi Puhelin
 Lähiosoite Sähköposti
 Postiosoite Tehtävänimike
 Lisätiedot

Kuva 7. Lastensuojeluilmoituksen kirjaaminen lastensuojelun asiakkaalle kuvattuna toimintakäsikirjassa.

Lastensuojelua käsittelevässä luvussa kuvataan myös lastensuojelun tehostettua perhetyötä ja lastensuojelussa tehtävää ammatillista tukihenkilötyötä. Toimintakäsikirjassa näiden kuvausten tarkoituksena on selkiyttää kyseisten töiden intensiteetin ero silloin, kun on on kyse sosiaalihuollon tai lastensuojelun asiakkuudesta. Perhetyö kuvataan työmuotona, jota voidaan toteuttaa lapsiperheiden palveluissa tai päivähoidon, neuvolan ja koulunkin yhteydessä. Toiminnassa sovelletaan sosiaalihuollon lainsäädäntöä, vaikka kunta olisikin organisoinut sen muualta kuin sosiaalitoimesta käsin, esimerkiksi neuvolan perhetyönä. Myös neuvolan perhetyön asiakkailla on oltava mahdollisuus sosiaalihuollon mukaiseen palvelutarpeen arviointiin. (STM, 2017, 59.)

Perhetyötä käytetään työmuotona myös lastensuojelussa. Silloin kyseessä on lastensuojelun avohuollon tukitoimenpiteenä järjestettävä tehostettu perhetyö. Alla olevan taulukon tavoitteena oli selkeyttää yksikön työntekijöille näitä perhetyön eri muotojen keskeisiä eroja, sekä osoittaa, miten perhetyötä toteutetaan Laitilan kaupungissa.

	SHL perhetyö	Lastensuojelun tehostettu perhetyö	Lapsiperheiden kotipalvelu	Neuvolan perhetyö
Kriteerit ja määritelmä:	Perheille, jotka tarvitsevat apua omien voimavarojen vahvistamiseksi ja keskinäisen vuorovaikutuksen parantamiseksi (Shl. 18§) tai haastavissa elämäntilanteissa. Kriteerinä palvelutarpeen arvioinnin perusteella päätetty sosiaalihuollon asiakkuus ja tukimuotona perhetyö.	Lastensuojelun perhetyöllä tarkoitetaan lastensuojelun avohuollon tukitoimenpiteenä järjestettävää tehostettua perhetyötä. (LsL. 36§) Kriteerinä on lastensuojelun asiakkuus ja palvelutarpeen arvioinnin perusteella päätetty lastensuojelun avohuollon tukitoimi. Perheille, jotka tarvitsevat pidempiaikaista tukea.	Kotipalvelulla tarkoitetaan asumiseen, hoitoon ja huolenpitoon, toimintakyvyn ylläpitoon, lasten hoitoon ja kasvatukseen, asiointiin sekä muihin jokapäiväiseen elämään kuuluvien tehtävien ja toimintojen suorittamista tai niissä avustamista. (Shl. 19§.) Yleensä tilapäistä, akuuttiin tilanteeseen. Ei palvelutarpeen arviointia, eikä vaadi viranomaispäätöstä.	Laitilalaisille perheille, joissa on alle kouluikäinen lapsi tai odotetaan lasta syntyväksi. Ei vaadi palvelutarpeen arviointia, vaan perhe voi olla suoraan yhteydessä neuvolan perhetyöntekijään. Äitiys- tai lastenneuvolan vastaanotolla havaitaan haaste, johon halutaan tukea kotona tapahtuvana perhetyönä. (Haastattelu Peltomaa, N.)
Perhetyö on aina määräaikaista ja suunnitellaan perustuvaa. Se voi olla tilapäistä tai jatkuvaa.	Tilapäinen	Perheille, jotka tarvitsevat tukea ja ohjausta mm. omien voimavarojensa vahvistamiseksi haastavissa elämäntilanteissa. Kesto on usein vähintään 3-6kk.	Raskaus, vauvan hoito, monikkoperhe, kuolema, sairaalassa olo, loukkaantuminen, erotilanteet, erityislapsen, uupuminen, ensimmäinen terapiakäynti Vanhemmuuden tuki ja ohjaus seuraavissa asioissa: päivärytmi, ruokailutottumukset, ulkoilu, liikunta, uni, kodinhoito ja vaatehuolto	Lyhytaikaista apua perheelle, max. 10 krt/3kk. Perustuu perhetyön suunnitelmaan. (Haastattelu Peltomaa, N.)
	Jatkuva (säännöllinen)	Voi olla myös pidempikestoista, jatkuvaa ja säännöllistä.	Pitkäkestoista, jopa vuosia. Intensiivistä ja tavoitteellista.	
Palvelun luonne	Ehkäisevää ja varhaista tukea, ohjausta, neuvontaa. Sosiaalihuoltolain mukainen maksuton sosiaalipalvelu.	Tehostettua, korjaavaa, mutta huostaanottoa ehkäisevää, usein kannattelevaa, isompi huoli, moniongelmaisuus	Ehkäisevää, tilapäistä tai jatkuvaa, säännöllistä. Konkreettisempi, selkeämpi avun tarve. Sosiaalihuoltolain mukainen sosiaalipalvelu. Laitilassa maksullista (Asiakasmaksulaki 19§.)	Ehkäisevää, tilapäistä tai säännöllistä. Kunnille vapaaehtoinen järjestää. Laitilassa maksuton. (Haastattelu Peltomaa, N.)

Kuva 8. Perhetyön eri muodot.

Yksi projektin keskeisiä tavoitteita oli myös lastensuojelun taloudellisen tuen prosessista sopiminen, ja sen kuvaaminen. Tämä prosessi kuvataan käsikirjan luvussa ”4.4.3 Lastensuojelun asiakkaan taloudellinen tukeminen”. Luvun alussa käsitellään Kelasta myönnettävä perustoimeentulotuki, sekä sosiaalitoimesta haettava täydentävä ja ehkäisevä toimeentulotuki. Näiden lisäksi lastensuojelun asiakkaana olevan lapsen kehitystä ja hyvinvointia voidaan tukea taloudellisesti avohuollon tukitoimenpiteenä tai asiakkaan ollessa jälkihuollossa. Koska taloudellisen tuen myöntäminen ja sen summa on sosiaalityöntekijän tapauskohtaisesti harkittavissa, voi olla hyvä myös sopia joistakin yhteisistä kriteereistä sen myöntämiseksi. Taloudellisen tuen prosessin lisäksi luvussa kuvataan myös kirjaaminen Pro Consonaan sekä päätöksen tekeminen Pro Consonassa.

Kuva 9. Toimintakäsikirjassa kuvattu ”Lastensuojelun asiakkaan taloudellisen tuen prosessi”.

7 OPINNÄYTETYÖN ARVIOINTIA

Kehittämisprojektin toteuttaminen antoi mahdollisuuden nähdä lastensuojelun ja perhepalvelujen arkea sitä toteuttavassa yksikössä. Teoreettisen tiedonhaun alussa esille nousi systeemisen lastensuojelun toimintamalli, jonka kuvattiin olevan ratkaisuna lastensuojelussa tunnistettuihin useisiin ongelmiin aina työvoiman pulasta ylimitoitettuihin asiakasmääriin ja lastensuojelun juridisoitumiseen sekä liialliseen byrokraatiaan. Nämä haasteet ovat isoja asiakokonaisuuksia, jotka vaativat pitkään kestävästä rakenteellisesta muutosta vatakunnallisella tasolla. Toimintakäsikirjan avulla voi kuitenkin lisätä päivittäistä työn sujuvuutta yksikössä silloin, kun toimintaympäristö on muutoksessa. Oman arvioni mukaan toimintakäsikirja on hyvä työväline yksikön työntekijöiden käyttöön päivittäiseen käyttöön kirjaamisen tueksi.

7.1 Toimintakäsikirjan käytettävyyden arviointi

Toimintakäsikirjan tavoitteena oli yhtenäistää yksikön työntekijöiden kirjaamisen käytäntöjä. Toimintakäsikirjassa kuvataan, miten sosiaalihuollon sosiaalipalvelut ja palveluprosessit tullaan määrittelemään Kantaan siirtymisen jälkeen. Elokuussa 2019 tapahtunut organisaation muutos on muuttanut yksikön johtamisjärjestelmää ja toimintatapoja. Kirjaamisen, käsitteiden ja muun toiminnan logiikan yhtenäistäminen toimintakäsikirjaksi selkeyttää toimintaa.

Toimintakäsikirjan käytettävyyttä arvioitiin kyselyllä yksikön työntekijöiltä toukokuussa 2020 (Liite 7.) Siinä vaiheessa toimintakäsikirja oli ollut käytössä noin kuukauden. Kyselylomakkeessa kysyttiin, onko toimintakäsikirja päivittäisessä käytössä, johon vastattiin sen olevan käytössä tarvittaessa. Seuraavaksi kysyttiin, onko se selkeyttänyt kirjaamista tai päivittäistä työtä, johon vastaus oli, että toimintakäsikirja on helpottanut työtä tuoden siihen yhdenmukaisuutta. Erityisen käyttökelpoiseksi koettiin asiakasprosessien kuvaukset. Kritiikkiä tuli osasta käsikirjan kuvista, jotka olivat jääneet hieman epäselviksi.

Kyselyarvioinnin ulkopuolelta saatu palaute on ollut hyvää, toimintakäsikirjan on kuvattu olevan paljon käytetty työväline työpöydällä. Toimintakäsikirjaa on myös kysytty käyttöön muihin kuntiin.

7.2 Eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyöni sijoittui lastensuojelun ja lapsiperheiden palveluja tuottavaan yksikköön. Siellä käsiteltävät asiat ovat usein arkaluontoisia ja yksityisiä. Vaitiolovelvollisuussitoumus allekirjoitettiin heti projektin alussa.

Opinnäytetyön eettisyys nojaa lastensuojelun keskeiseen etiikkaan siten, että edelle kaikessa menee lasten etu, eikä kehittämisprojektin tekijän ideologia. Ideologian ja etiikan eron kuvataan olevan siinä, että ”eettinen toiminta pyrkii totuuteen, todellisuuteen, mutta ideologia määrittelee miten totuuden pitäisi olla”. (Puonti ym. 2004, 326). Projektin alussa tein perusteellista tiedon hakua tutustumalla lastensuojelun aihealueeseen myös toimintakäsikirjan sisällöllisten asioiden ulkopuolelle. Halusin oppia ymmärtämään sen toimintaympäristön logiikkaa, jossa opinnäytetyö toteutettiin.

Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus tutkimustyöhön liittyvissä asioissa, eettisesti kestävät menetelmät ja avoimuus, muiden tutkijoiden työn kunnioittaminen ja asianmukainen huomioiminen. Tutkimus tulee olla asianmukaisesti suunniteltu, toteutettu ja raportoitu. (Hirvonen, 2006, 31.) Näiden lisäksi on hankittava tarvittavat tutkimusluvut ja noudatettava hyvää henkilöstö- ja taloushallintoa sekä otettava huomioon tietosuojaa koskevat kysymykset. (TENK, 2012.) Reflektoidessani omaa toimintaani opinnäytetyön tekijänä, niin toimintatapaani kuvaa enemmän luovuus ja intuition varassa eteneminen, kuin suunnitelmallisuus. Ylemmän ammattikorkeakoulun tasoinen opinnäytetyö ei kuitenkaan voine tulla valmiiksi ilman riittävää huolellisuutta ja tietyissä sykleissä etenevää projektin kulkua. Näin ollen arvioin toimintatapani olleen riittävän huolellista ja tarkkaa.

Tutkijaa velvoittaa ammatillisesti tietyt tutkimuseettiset normit. Ihmistieteissä nämä normit ovat hyötyperiaate, vahingon välttämisen periaate, autonomian kunnioituksen periaate ja oikeudenmukaisuuden periaate. Normeihin sisältyy tutkimuskohteen tietojen luotamuksellisuuden periaate. (Kuula, 2006, 59). Eettisesti kestävien tutkimustapojen yhteinen lähtökohta on ihmisarvon kunnioittaminen. Pyrkimyksenä on turvata tutkittavien itsemääräämisoikeus, vahingoittumattomuus sekä yksityisyys. (Kuula, 2006, 60.) Teema-haastattelussa viestintä haastateltavan suuntaan oli suoraa ja avointa, häntä informoitiin tutkimuksen etenemisestä sekä lähetettiin toimintakäsikirja ja puhtaaksi kirjoitetut muistiinpanot asiakorjattavaksi ja tarkistettavaksi ennen niiden käyttöä.

Tässä opinnäytetyössä painopiste oli kehittämistyössä ja toimintakäsikirjan kokoamisessa. Sen lisäksi suoritetun pienimuotoisen haastattelun toinen teema, systeeminen lastensuojelu, nousi tekijänsä omasta kiinnostuksenkohteista. Koska haastatteluja oli vain yksi, ei siitä nousseita pohdintoja voine pitää kovinkaan yleistettävänä.

7.3 Kehittämisehdotukset

Seuraava kehitysaskel Laitilassa voisi olla paikallisen perhekeskusmallin kehittäminen yhteistyössä muiden lapsiperheiden palveluja tuottavien yksiköiden, kaupungin hallinnonalojen sekä kolmannen sektorien toimijoiden kanssa. Tarjoamalla matalan kynnyksen perhepalveluja perhekeskusmallin mukaisesti toteutettuna, on mahdollista keventää korjaavaan lastensuojeluun kohdistuvaa työmäärää.

Koko toimintakulttuuria voisi kehittää kohti ihmissuhdeperusteista systeemisen lastensuojelun toimintamallia. Laitilassa perheterapeutti ja psykologi eivät ole osana lastensuojelun ja perhepalvelujen tiimiä, vaan tekevät työtä perheiden parissa ns. erillisenä yksikkönä perheneuvolassa. Perheneuvolan ja lastensuojelun/lapsiperheiden palvelujen yhdistäminen toimivaksi tiimiksi voisi olla luonteva askel kohti systeemisen toimintamallin lastensuojelua.

Lapsistrategia 2040 mukaisesti Laitilassa voitaisiin sitoutua arvioimaan poliittisen päätöksenteon lapsivaikutuksia, lapsibudjetoimaan, vahvistamaan lasten hyvinvoinnin tietopohjaa sekä lasten ja nuorten osallisuutta. Paikallista toimintaa voi myös kehittää osallistumalla mukaan Suomen Unicefin laatimaan lapsiystävälliseen kunta- ja maakuntamalliin. Ohjeistukseen on laadittu erilaisia työvälineitä ja toimintamalleja, kuten lapsiystävällisen maakunnan ohjeistus, lapsibudjetointi, lapsivaikutusten arviointi ja palveluiden yhdyspintojen selvitys. Näiden ohjeistusten avulla kaupungin luottamushenkilöt ja johtavat viranhaltijat pystyvät helposti ottamaan käyttöönsä lapsen oikeuksia tukevia toimintatapoja. (Unicef. Lapsiystävällinen kunta – materiaalipankki.)

STM:n mukaan lapsi- ja perhepalvelujen muutos- ja kehittämistyö yli sivistystoimen ja soten hallinnon rajojen jatkuu ja sitä viedään eteenpäin myös vuonna 2019, sekä 2020–2023. Lape-muutostyön jatkuminen kunnissa varmistuu muutos- ja kunta-agenttien toimesta. Vuonna 2019 on toimineen ns. lape-akatemia järjestämän valmennusprosessin tavoitteena oli *”tukea johtajien työtä lasten ja nuorten hyvinvoinnin johtamisessa sekä antaa lisäväittä entistä vaikuttavampaan toimintaan, kokonaisuuksien ymmärtämiseen*

ja verkostojen johtamiseen.” (STM, 2020:6,) Lape-akatemian ulkoisen arvioinnin loppuraportti on osoittanut, että monessa kunnassa ollaan jo pitkällä lapsi- ja perhelähtöisen, eri toimialoja yhdistävän kulttuurin rakentamisessa. (Mattila & Kallio, 2020, 2.)

7.4 Pohdintaa

Kehittämistyössä tämän opinnäytetyön aikana on ollut ensisijaisen tärkeää asiakastyön dokumentointi ja kirjaamisen yhtenäistäminen vastaamaan dokumentoinnin lakisääteisiä vaatimuksia ja toteutumaan yhtenäisellä tavalla koko työyhteisössä. Asianmukainen dokumentointi mahdollistaa mm. oikeanlaisen raportoinnin, tilastoinnin ja tiedolla johtamisen asiakastyön hyväksi. Sosiaalihuollon asiakastiedon arkistoinnin siirtäminen osaksi Kanta-palveluja ja sen aiheuttamat muutokset sekä yksikön henkilöstön sisäiset muutokset ovat olleet aikaa vieviä prosesseja ja onnistuneina muutoksina todennäköisesti nostaneet paikallisen lastensuojelun ja perhepalvelujen laadun aivan uudelle tasolle.

Tekemässäni sosiaalityöntekijän haastattelussa kyselin mm. systeemisen lastensuojelun toteutumista. Kyseisellä paikkakunnalla systeemisyys toteutuu sovellettuna. Lastenpsykiatri on mukana tiimipalavereissa, sekä myös tapaa perheitä ja lapsia yhdessä yksikön työntekijöiden kanssa. Lastensuojelun tiimissä ei työskentele perheterapeutteja, vaan perheterapiaa ostetaan erikseen ”mikäli sellaista tarvetta ilmenee”. Näkisin sekä lastensuojelun että sosiaalihuoltolain mukaisissa asiakkuuksissa useinkin yhtenä taustasyynä perheen sisäisen dynamiikan ja vuorovaikutuksen haasteet, mikä onkin juuri perheterapian ydinosaaamista. Myös haastattelemani sosiaalityöntekijä näki terapeuttisen työskentelyn tiiviisti osana lastensuojelun moniammatillista työtä, joskaan se ei hänen mukaansa suoranaisesti kuulu sosiaalityöntekijän rooliin lastensuojeluasiassa.

Pitkään alalla toimineen sosiaalityöntekijän näkemyksen mukaan ”on paljon kunta- ja kuntayhtymäkohtaisia eroja siinä, miten kunnan virkamiesjohto poliittisissa päätöksissään vastaa lastensuojelun yksikön resurssitarpeisiin ja onko tahtotilaa panostaa lastensuojeluun”. Mikäli asiakasmäärät lastensuojelussa ovat liian korkeat, voi sosiaalityöntekijöiltä puuttua uskallus hakeutua lastensuojelun työhön. Haastattelussa ilmeni myös terapeuttisen työn merkitys osana lastensuojelun moniammatillista työtä.

Kysymykseksi nousee, minkä verran sovellettuna systeeminen lastensuojelun toimintamalli voi ”tehota”? Sipilä, Arnkil & Eriksson (1997) ovat määritelleet sosiaalityön olevan rahalla, rakenteella ja puheella tehtävää vuorovaikutteista työtä. Perheterapia ja

suhdeperusteisuus ovat siis olleet jo alusta lähtien sosiaalityön työote, vaikka se usein mielletäänkin psykiatrian alaan kuuluvaksi terapeuttiseksi, kliinisen mielenterveystyön työmenetelmäksi. (Petrelius ym. 2018, 85.)

Mallin perustajan Steve Goodman (2014) sanoin onnistuakseen ”muutoksen on tapahduttava kaikissa tasoissa – arvoissa, strategioissa, systeemeissä, organisaatioissa, osaamisessa, työtavoissa ja työntekijöissä”. (Fagerström 2016, 5).

LÄHTEET

- Aaltio, E. & Isokuorti, N. 2019. Systemisen lastensuojelun toimintamalli - Valtakunnallinen arviointi. Raportti 3/2019. Helsinki: THL Saatavilla: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137709/URN_ISBN_978-952-343-289-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Alho, S., Rasa, M. ja Vuolukka, K. 2018. Perheterapian ja sosiaalityön yhteiset juuret sekä suhdeperusteisen lastensuojelutyön kehittäminen. Julkaisussa Uudistuva lastensuojelu – kohti asiakkaiden ja ammattilaisten yhteistoimintaa. Petrelius (Toim) 2018. Viitattu 14.10.2019. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-208-6>
- Aula, M. K., Juurikkala, V., Kalmari, H., Kaukonen, P., Lavikainen, M. ja Pelkonen, M. 2016. Kärkihanke. Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2016:29. Viitattu 24.9.2020. Saatavilla: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74904/Rap_ja_muist_29_2016.pdf?sequence=1
- Bardy, M. 2013. Lastensuojelun ytimissä. Suomen yliopistopaino Oy. Tampere
- Fagerström, K. 2016. Ihmissuhteita rakentava ja ylläpitävä lastensuojelu. Hackneyn malli ja systeminen käytäntö lastensuojelutyössä. (THL työpaperi 42/ 2016) Viitattu 14.10.2019. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-778-7>
- Forrester, D. 2013. Reclaiming social work. An evaluation of systemic units.
- Gilbert, N. (toim.) 1997. Combatting child abuse: international perspective and trends. New York
- Gilbert, N., Parton, N., and Skiveness, M. 2011. International trends and orientations. New York
- Goodman, S. & Trowler, I. 2012. Social Work Reclaimed. Innovative frameworks for child and family Social Work Practice. By Jessica Kingsley Publisher, London.
- Haikari, J., Hytönen, K-M., Kuronen, M., Koivisto, J., Malinen, A., Markkola, P., ja Salenius, P., 2016. Lastensuojelun sijaishuollon epäkohdat ja kaltoinkohtelu 1937-1983. 2016. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2016:22. Viitattu 24.9.2020. Saatavilla: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74821/Rap_2016_22.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Hallintolaki 2003/434. Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030434?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=hallintolaki>
- Harrikari, T. 2019. Lastensuojelun historia: Tutkielma oikeussäätelystä, kulttuurisista kerrostuksista ja hallinnan murroksista. Tampere: Vastapaino
- Heikkinen, H., Rovio, E. & Syrjälä, L. 2007. Toiminnasta tietoon: Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. 2. tark. p. Helsinki: Kansanvalistusseura.
- Holm, R., Poutanen, P. & Stähle, P. 2018. Dialogisen vuorovaikutuksen tunnuspiirteet ja edellytykset. Sitra, artikkelit. Viitattu 22.3.2020. Saatavilla: <https://www.sitra.fi/artikkelit/mika-tekee-dialogin-dialogisen-vuorovaikutuksen-tunnuspiirteet-ja-edellytykset>
- Kananen, J. 2014. Toimintatutkimus kehittämistutkimuksen muotona: Miten kirjoitan toimintatutkimuksen opinnäytetyönä? Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kananoja Aulikki, Lavikainen Marjo & Oranen Mikko 2013. Toimiva lastensuojelu. Selvitysryhmän loppuraportti. STM:n raportteja ja muistioita 2013:19. Viitattu 9.10.2019. Saatavilla: http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74483/Toimiva%20lastensuojelu%20loppuraportti_final_19062013.pdf

Kananoja ym. 2018. Selvityshenkilön arvio lastensuojelun henkilöstön riittävydestä ja ratkaisuehdotukset kuormituksen vähentämiseksi. Viitattu 14.10.2019. Saatavilla: <https://stm.fi/documents/1271139/6184550/Selvityshenkil%C3%B6n+arvio+lastensuojelun+kuormitus+FINAL+050318.pdf/a489a36e-7c2f-4ac7-9372-6bb221d2705e/Selvityshenkil%C3%B6n+arvio+lastensuojelun+kuormitus+FINAL+050318.pdf>

Kananoja, A. 2018. Perheelle varhain annettu tuki keventää lastensuojelun kuormitusta. STM tiedote 28/2018. Viitattu 4.12.19. Saatavilla: https://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/selvityshenkilokananoja-perheelle-varhain-annettu-tuki-keventaa-lastensuojelutyon-kuormittavuutta

Kanta. Sosiaalihuollon palveluprosessit ja niissä syntyvät asiakasasiakirjat. Versio.3.0. 2019. THL oper. Viitattu 29.2.20. Saatavilla: <https://thl.fi/documents/920442/2940835/Sosiaalihuollon+palveluprosessit+ja+niissa+syntyvat+asiakirjat+versio+3.pdf/c36a2ae1-779c-45be-be2a-7168bc056917>

Kanta. Sosiaalihuollon asiakastiedon arkisto. Viitattu 26.6.20. Saatavilla: <https://www.kanta.fi/ammatilliset/sosiaalihuollon-asiakastiedon-arkisto>

Kekkonen, M. 2015. Perhekeskustoimintamalli. Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma. THL slideshare. Viitattu 26.2.20. Saatavilla: <https://www.slideshare.net/THLfi/perhekeskustoimintamalli>

Koskinen, I., Ruuska, M. & Suni, T. 2018. Tutkimuksesta toimintaan. Tieteentekijän opas viestintään ja vaikuttamiseen. Tallinna. As Pakett.

Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka: Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

Laaksonen, M., Kääriäinen, A., Penttilä, M., Tapola-Haapala, M., Sahala, H., Kärki, J. & Jäppinen, A. 2016. Asiakastyön dokumentointi sosiaalihuollossa. Opastusta asiakastiedon käyttöön ja kirjaamiseen. THL. Juvenes Print – Tampereen Yliopistopaino Oy. Viitattu 26.2.20 Saatavilla: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/79866/d68ab232-88fc-4478-8c21-91164a177a1a.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Lahtinen P, Männistö L. & Raivio M. 2017. Kohti suomalaista systeemistä lastensuojelun toimintamallia. Keskeisiä periaatteita ja reunaehtoja. Työpöytä 7 /2017) THL. Viitattu 14.10.2019. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-827-2>

Lahtinen, Pia. Reclaiming social work in Hackney. Lähemmäs-projekti 2013-2016. Pesäpuu ry. Viitattu 15.10.2019. Saatavilla: https://pesapuu.fi/wp-content/uploads/2018/04/Hackney_diat_Lahtinen.pdf

Laki sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista 254/2015. Annettu Helsingissä 20 päivänä maaliskuuta 2015. Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150254>

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 1999/621. Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990621>

Lammi-Taskula, J., Taipale, V. & Partti, K. 2012. Sosiaali- ja terveydenhuollon perusteet. 7.-8. p. Helsinki: Sanoma Pro.

Lastensuojelun keskusliitto. Perheet keskiöön!. Viitattu 26.6.2020. Saatavilla: <https://www.lskl.fi/keskusliitto/organisaatio/perheet-keskioon/>

Lastensuojelun käsikirja, 2020. THL. Viitattu 26.6.2020. Saatavilla: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja>

Lastensuojelulaki 2007/417. Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Lohijoki, H. 2016. Kansa-koulu. Sosiaalihuollon asiakasasiakirjalain toimeenpano. Määrämuotoinen kirjaaminen sosiaalihuollossa. Koulutuspäivämateriaalit, Socom Kaakkois-Suomi. Viitattu

29.2.20. Saatavilla: http://www.socom.fi/wp-content/uploads/2016/01/Kansa-koulu_20160204_Lohijoki.pdf

Mattila, E & Kallio, T. 2020. Lape-akatemia ulkoinen arviointi. Loppuraportti. Turun yliopisto. Viitattu 1.7.2020. Saatavilla: https://stm.fi/documents/1271139/12191293/LAPE-akatemia+ulkoi-nen+arviointi_final.pdf/87e01975-7b3c-a40a-6072-7db3d97a8baf/LAPE-akatemia+ulkoi-nen+arviointi_final.pdf

Petreljus P. & Eriksson P. (Toim.) 2018 Uudistuva lastensuojelu – kohti asiakkaiden ja ammatti-laisten yhteistoimintaa. Työpaperi 32/2018. Viitattu 14.10.2019. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-208-6>

Puonti, A, Saarnio T. & Hujala A. Toim. 2004. Lastensuojelu tänään. Jyväskylä. Gummerus Kir-japaino Oy.

Rötsä, M., Berglind, H., Huovila, M., Hyppönen K., Peksiö, T. ja Mykkänen J. 2016. Sosiaali-huollon valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen ja määrämuotoisen kirjaamisen toimeenpa-nohanke (Kansa-hanke). Hankesuunnitelma vuosille 2016-2020. THL, Helsinki 2016. Viitattu 26.6.2020. Saatavilla: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130563/URN_ISBN_978-952-302-660-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Rissaninen, S. & Lammintakanen J. 2017. Sosiaali- ja terveysjohtaminen. Helsinki. Sanoma Pro.

Rönkkö, L. & Rytönen T. 2010. Monisäikeinen perhetyö. Helsinki. WSOYpro Oy.

Sahala, H. 2010. Tikesos – hankkeesta pysyväksi toimintamalliksi. Sosiaalialan tietoteknologia-hanke. Viitattu 26.6.20. Saatavilla: <http://atk-paivat.fi/2010/Sahala.pdf>

Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas ope-ttajille, opiskelijoille ja TKI-henkilöstölle. Viitattu 26.2.20. Saatavilla: <http://julkaisut.tur-kuamk.fi/isbn9789522163738.pdf>

STM tiedote 6/2020. Viitattu 26.6.2020. Saatavilla: https://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/lapsi-ja-perhepalveluiden-muutosohjelma-jatkuu-valtionavustukset-kehittamistyön-tueksi-ovat-nyt-ha-ettavissa

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2017. Sosiaalihuoltolain soveltamisopas. Helsinki: Sosiaali- ja ter-veysministeriö.

Sosiaali- ja terveysministeriö. Epäkohdat, kaltoinkohtelu ja väkivalta lastensuojelun sijaishuol-lossa. Taustatietoja. Viitattu 26.2.20. Saatavilla: <https://stm.fi/epakohdat-lastensuojelun-sijais-huollossa>

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2020:6. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma jatkuu – valtion-avustukset kehittämisohjelman tueksi ovat haettavissa. Viitattu 26.2.20. Saatavilla: https://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/lapsi-ja-perhepalveluiden-muutosohjelma-jatkuu-valtion-avustukset-kehittamistyön-tueksi-ovat-nyt-haettavissa

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2020:3. Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus 2020-2022. Oh-jelma- ja hankeopas. Viitattu 28.3.2020. Saatavilla: https://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/lapsi-ja-perhepalveluiden-muutosohjelma-jatkuu-valtionavustukset-kehittamistyön-tueksi-ovat-nyt-ha-ettavissa

Sosiaalihuoltolaki 1301/ 2014. Annettu Helsingissä 30 päivänä joulukuuta 2014. Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301>

Suomen perustuslaki 1999/ 731. Annettu Helsingissä 11 päivänä kesäkuuta 1999. Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

Sydänmaanlakka, P. 2014. Tulevaisuuden johtaminen 2020: älykkään johtamisen näkökulmia. Espoo: Pertec.

THL 2019. Sosiaalihuollon valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen ratkaisuarkkitehtuuri. Viitattu 26.6.2020. Saatavilla: <https://www.kanta.fi/documents/20143/132911/Sosiaalihuollon+valtakunnallisten+tietojärjestelmäpalvelujen+ratkaisuarkkitehtuuri+versio+3.3.pdf/141dd453-36eda406-f8f2-262248af60aa>

THL, perhetyö. Viitattu 5.7.2020. Saatavilla: <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/sosiaalipalvelut/perhetyo>

THL & Bardy, M. 2013. Lastensuojelun ytimissä. 4. uud. p. [Helsinki]: Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos.

THL OPER ja KELA. KANTA, asiakasasiakirjojen konteksti. Toimintatapakoulutus Sosiaalihuollon asiakastiedon arkiston 6. aallon toimijoille. Koulutusmateriaalit 21.2.2020 (2). Saatavilla Laitilan kaupunki, sosiaalitoimi

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. TENK. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. 2012. PDF. Viitattu 26.2.20. Saatavilla: https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Unicef. Lapsiystävällinen kunta – materiaalipankki. Viitattu 2.7.2020. Saatavilla: <https://www.unicef.fi/unicef/tyomme-suomessa/lapsiystavallinen-kunta/lapsiystavallinen-materiaalipankki/>

Valli, R. & Aaltola, J. 2015. Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 2, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 4. uud. p. Jyväskylä: PS-kustannus.

Valtioneuvosto 2019. Lapsen aika. Viitattu 26.6.2020. Saatavilla: http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161441/VN_2019_4_Lapsen_aika.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Valtioneuvosto, Lipposen hallitusohjelma, 1995. Viitattu 9.10.19. Saatavilla: https://valtioneuvosto.fi/hallitusohjelmat/-/asset_publisher/66-paaministeri-paavo-lipposen-hallituksen-ohjelma

Valtioneuvosto, Rinteen hallitusohjelma. 2019. Osallistava ja osaava Suomi. Sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä Suomi. Viitattu 26.2.20. Saatavilla: http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161662/Osallistava_ja_osaava_Suomi_2019_WEB.pdf?sequence=1&isAllowed=y

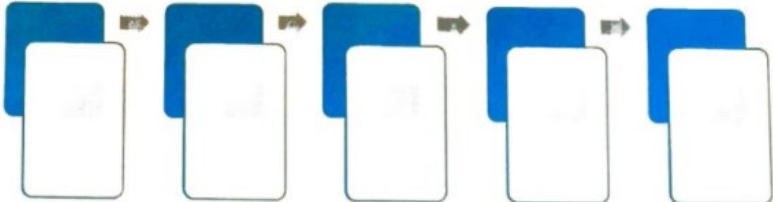
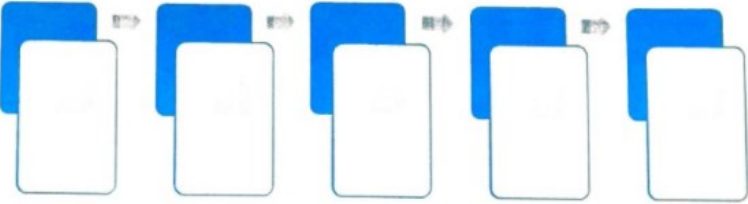

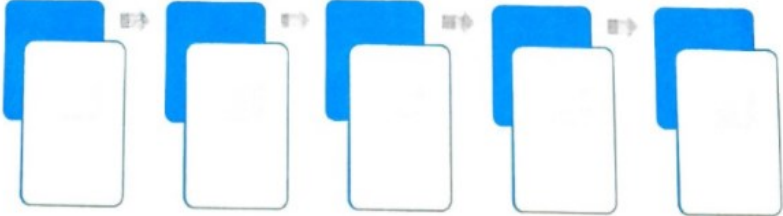
Valtioneuvosto, Vanhasen 2. hallitusohjelma, 2007. viitattu 14.10.2019. Saatavilla: <https://valtioneuvosto.fi/documents/10184/368562/hallitusohjelma-vanhanen-II/2a27514c-b939-4bb6-9167-ce886c358dff/hallitusohjelma-vanhanen-II.pdf>

Viitala, R., Kekkonen, M. & Paavola, A. 2008. Perhekeskustoiminnan kehittäminen. PERHE-hankkeen loppuraportti. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen loppuraportteja. Viitattu 26.2.20 <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/73261/Selv200812.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Liite 1. Perhetyön prosessilomake.

Perhetyön prosessit:

1. Asiakkaan näkökulmasta:

2. Palveluohjaajan näkökulmasta

3. Lastensuojelun perhetyöntekijän näkökulmasta

4. SHL perhetyöntekijän näkökulmasta

Liite 2. Yksikön sosiaalityöntekijän kysely.

1. Perhetyön keskeinen kehittämiskohde
2. Perhetyön määrittely
3. perhetyön asiakasryhmät ja kuvaus
4. Perhetyön tulevaisuudenskenaario Laitilassa
5. Perhetyön työnjako
6. Perheohjaajan, perhetyöntekijän ja perhevalmentajan keskeiset erot

Liite 3. Teemahaastattelu.

Teemahaastattelu 15.1.20 klo 13-14:15

Lastensuojelun sosiaalityöntekijä

Teema 1.

Lastensuojelun ja shl asiakkaan taloudellinen tukeminen

1. Määritelmä (avohuollon tukitoimenpide, jälkihuollon tuki, SHL tuki):
2. Kriteerit taloudelliselle tuelle, kuka on oikeutettu:
3. Yhtymäkohdat toimeentulotuen, täydentävän toimeentulotuen ja ehkäisevän toimeentulotuen kanssa?
4. Vastuuhenkilö /päätöksen tekevä viranomainen:
5. Kuvaa prosessi: Pta-> Is asiakkuus -> asiakassuunnitelma -> valittu avohuollon tukitoimenpide on taloudellinen tuki -> päätös taloudellisesta tuesta):
6. TALOUDELLISEN TUEN EUROKOHTAINEN MÄÄRÄ

Tarkentavat kysymykset:

1. Kiireellisyyden arviointi (onko kyseessä kiireellinen avohuollon tukitoimenpide jolloin Is asiakkuus alkaa heti, vai avohuollon tukitoimenpide, jolloin Is asiakkuus aloitetaan vasta Pta:n jälkeen?)
2. Jos asia on kiireellinen, niin taloudellisen tuen summa arvioidaan perustuen sekä asiakkaan tilioitteeseen, että tarvittavan tuotteen keskimääräiseen markkinahintaan huomioiden sekä käytetyn että uuden esineen arvo
3. Jos asia ei ole kiireellinen, niin päätös taloudellisesta tuesta perustuu asiakkaan KEELA:lle tekemään toimeentulohakemukseen (sekä tilioitteeseen?) sekä tarvittavan tuotteen arvo keskimääräiseen markkinahintaan huomioiden sekä käytetyn että uuden esineen arvo. Tehdäänkö jokaisesta tuesta, esim. kengät, vaatteet, koulutarvikkeet jne oma päätös vai tehdäänkö päätös isommista kokonaisuuksista ja summista, esim: päivähoito, harrastukset, koulunkäynti, vaatteet ja kengät, hygienia, asuminen ja puhelin
4. Jos asiakas saa jo perustoimeentulotukea täydentävää toimeentulotukea, niin voiko silloin saada avohuollon tai jälkihuollon taloudellista tukea? Jos, niin mihin sitä myönnetään?

Teema 2.

Miksi lastensuojelun haasteita ei saada ratkaistua? Mikä olisi ratkaisu?

1. Sosiaalityöntekijäpula
2. Asiakasmäärät
3. **Toimintakulttuurin muutos -> systeminen lastensuojelu**
Onko tarvetta ja miten?

Liite 4. Toimintakäsikirjan kansilehti

Sosiaali- ja terveystoimi

LAITILAN LASTENSUOJELUN JA LAPSIPERHEIDEN PALVELUTEHTÄVIEN TOIMINTAKÄSIKIRJA 2020

Versio 1. Huhtikuu 2020

Selja Sillantaka Sosionomi (YAMK opiskelija)

Turun ammattikorkeakoulu, opinnäytetyö

Liite 5. Toimintakäsikirjan sisällysluettelo.

1 LAPSIPERHEIDEN PALVELUT JA LASTENSUOJELU KAUPUNGIN ORGANISAATIOSSA

2 LAPSIPERHEIDEN PALVELUJA JA LASTENSUOJELUA OHJAAVA LAINSÄÄDÄNTÖ

2.1 Erityistä tukea tarvitseva lapsi lastensuojelussa

3 LAPSIPERHEIDEN PALVELUTEHTÄVÄN PALVELUPROSESSI

3.1 Asian vireilletulokäsittely

3.2 Palvelutarpeen arviointi

3.2.1 Asiakaskertomus Kanta - palveluissa

3.3 Asiakkuuden suunnittelu

3.4 Palvelujen järjestäminen

3.5 Palvelujen toteutus

4 PERHETYÖ

4.1.1 Sosiaalihuoltolain mukainen perhetyö

4.1.2 Ammatillinen tukihenkilötyö

4.1.3 Sosiaalihuoltolain mukaisen työn malli Laitilassa

5 LASTENSUOJELUN PALVELUTEHTÄVÄN PALVELUPROSESSI

5.1 Asian vireilletulokäsittely

5.2 Palvelutarpeen arviointi ja lastensuojelutarpeen selvittäminen

5.3 Asiakkuuden suunnittelu

5.4 Lastensuojelun avohuolto

5.4.1 Lastensuojelun tehostettu perhetyö

5.4.2 Ammatillinen tukihenkilö lastensuojelussa

5.4.3 Lastensuojelun asiakkaan taloudellinen tukeminen

5.5 Kiireellinen sijoitus ja huostaanotto

5.5.1 Sijaishuolto

5.5.2 Jälkihuolto

5.6 Sosiaalityöhön sisältyvät muut toimintaohjeet

LÄHTEET

Liite 6. Toimintakäsikirjan liitteet ja kuvat.

LIITTEET

- Liite 1. Matkalla hyvään oloon 2019–2020.
- Liite 2. Ilmoitus työterveyshoitajalle.
- Liite 3. Lastensuojelun laatusuositus.
- Liite 4. Lastensuojelun dokumentointi.
- Liite 5. Uudelle työntekijälle tarpeelliset tiedot.

KUVAT

- Kuva 1. Lapsiperheiden ja lastensuojelun palvelut Laitilan kaupungin toimialaorganisaatiossa.
- Kuva 2. Lapsiperheiden ja joidenkin sidosryhmien palvelunumeroita.
- Kuva 3. Yksikön henkilöstön ammattinimikkeet ja työn sisällöt
- Kuva 4. Sosiaalihuollon palvelutehtävät.
- Kuva 5. Erityistä tukea tarvitseva lapsi Pro Consonassa.
- Kuva 6. Lapsiperheiden sosiaalipalvelut Kanta - palveluissa.
- Kuva 7. Lapsiperheiden palvelujen palveluprosessi.
- Kuva 8. Yhteydenoton kirjaaminen Pro Consonaan.
- Kuva 9. Palvelutarpeen arvioinnin aloittaminen.
- Kuva 10. Palvelutarpeen arvioinnin prosessi.
- Kuva 11. Palvelutarpeen arviointia ei tarvitse tehdä.
- Kuva 12. Päätös palvelutarpeen arvioinnin aloittamisesta.
- Kuva 13. Palvelutarpeen arvioinnin asiakaskertomus.
- Kuva 14. Palvelutarpeen arvioinnin päättäminen.
- Kuva 15. Palvelutarpeen arvioinnin voimassa olon päättyminen.
- Kuva 16. Palvelutarpeen arvioinnin yhteenveto.
- Kuva 17. Asiakaskertomusmerkinnät Kanta. (mukailtuna THL OPER ja Kela 2020, 12)
- Kuva 18. Päätös sosiaalihuoltolain mukaisen asiakkuuden alkamisesta.
- Kuva 19. Asiakassuunnitelma (Shl 39§).
- Kuva 20. Asiakaskertomuksen kirjaaminen.
- Kuva 21. Perhetyö Laitilassa.
- Kuva 22. Perhetyön suunnitelma Pro Consonassa.
- Kuva 23. Suunnitelmaan perustuvan perhetyön malli.
- Kuva 24. Tukihenkilötyön suunnitelman kirjaaminen Pro Consonaan.
- Kuva 25. Ammatillisen tukihenkilötyön asiakaskertomus.
- Kuva 26. Lastensuojelulain mukainen lastensuojelun määritelmä.
- Kuva 27. Lastensuojelun sosiaalipalvelut.
- Kuva 28. Lastensuojelun palveluprosessi.
- Kuva 29. Lastensuojeluilmoituksen kirjaaminen lastensuojelun asiakkaalle.
- Kuva 30. Yhteenveto lastensuojelutarpeen selvittämisestä Pro Consonassa.
- Kuva 31. Ratkaisu lastensuojeluasiakkuuden alkamisesta pro Consonassa.
- Kuva 32. Lastensuojelun avohuollon asiakassuunnitelma.
- Kuva 33. Lastensuojelun asiakaskertomus.
- Kuva 34. Lastensuojelun asiakkaan taloudellisen tuen prosessi.
- Kuva 35. Päätöksen tekeminen taloudellisesta tuesta.
- Kuva 36. Kiireellisen sijoituksen sisältö.
- Kuva 37. Huostaanotto prosessi lyhyesti.
- Kuva 38. Tarvittavat tiedot sijaishuollon asiakasmaksun perimistä varten.

Liite 7. Toimintakäsikirjan käytettävyyden arviointi.

Tiimiin yhteinen palaute toimintakäsikirjan käytettävyydestä

1. Onko toimintakäsikirja päivittäisessä käytössä?
2. Onko se helpottanut tai selkeyttänyt kirjaamista? Entä muuta päivittäistä työtä?
3. Mikä osa tai luku on erityisen käyttökelpoinen?
4. Muuta palautetta?

Kiitos palautteestanne!

Terveisin

Selja Sillantaka

Turun ammattikorkeakoulu

YAMK-opiskelija

Sosiaali- ja terveysalan kehittäminen ja johtaminen